De Facto-rapport 1:2026

DE FACTO
KUNNSKAPSSENTER FOR FAGORGANISERTE

Isak Lekve

Konsekvenser av strømpriskrisen

For industri, godstrafikk og kommunal velferd

De Facto
Kunnskapssenter for fagorganiserte
Torggata 28, 0183 OSLO
isak.lekve@de-facto.no
www.de-facto.no

Forord

Konsekvenser av strømpriskrisen: For industri, godstrafikk og kommunal velferd gjennomgår og oppsummerer situasjonen vinteren 2025-26 etter fem år med strømpriskrise.

Rapporten vil primært fungere som en statusoppdatering av hvordan krisen har utviklet seg, og hvilke konsekvenser dette har hatt for industri og næringsliv i Norge. Slik følger den opp en rekke tidligere rapporter om strømpriskrisen som De Facto har skrevet over de siste ti årene.

Rapporten gjennomgår først noen overordnede tall som viser utviklingen av strømprisen og hvordan industrien har blitt påvirket av dette. Videre gjennomgår den status for regjeringens syv satsingsnæringer innen grønn industri og kommenterer hvordan disse er påvirket av strømpriskrisen. Videre følger en analyse av hvorvidt strømpriskrisen også har fått betydning for godstrafikken på jernbanen, før den avslutningsvis gjennomgår og tydeliggjør sammenhengene mellom strømpriskrisen og den kommunale velferdskrisen. Avslutningsvis følger noen forslag til politiske krav.

Arbeidet er utført på oppdrag av Industriaksjonen, som også har stått for mesteparten av finansieringen. I tillegg har Elektroarbeidernes Fagforening Trøndelag, Fellesforbundet Vestfold Nord, Rogaland Elektromontørforening, LO i Innherred, Unionen Fagforening, Fellesforbundet Hardanger Sunnhordaland, LO i Oslo, LO i Sunnhordaland, LO i Gauldal, Fellesforbundet avd. 23 Raufoss Jern og Metall og LO i Folle bidratt med finansering.

Rapporten er utarbeidet av Isak Lekve i De Facto. Tusen takk for alle innspill og bidrag.

Bergen, 25. Mars 2026

Isak Lekve

De Facto

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG……5

1. KRAFT OG FELLESSKAP……9

2. STATUS FOR STRØMPRISKRISEN ……12

2.1 UTVIKLINGEN AV STRØMPRISEN I NORGE……12

2.2 ÅRSAKER TIL STRØMPRISKRISEN……19

2.3 REGJERINGENS SVAR PÅ STRØMPRISKRISEN……35

2.4 HAR VI FREMDELES EN STRØMPRISKRISE?…… 37

3. STRØMPRISKRISEN OG NORSK INDUSTRI……38

3.1 MAKROTALL FOR INDUSTRIEN……38

3.2 KRAFTFOREDLENDE INDUSTRI…… 42

3.3 NOEN EKSEMPLER……44

3.4 GRØNN INDUSTRI…… 46

4. STRØMPRISEN OG GODSTRAFIKKEN……50

4.1 STATUS FOR GODSTRAFIKKEN…,……51

4.2 STRØMPRISENS BETYDNING……53

4.3 KAN GODSTRAFIKKEN PÅ JERNBANEN REDDES?……55

5. STRØMPRISEN OG VELFERDSKRISEN……57

5.1 STRØMPRISENES DIREKTE BETYDNING……57

5.2 KRISE I KOMMUNESEKTOREN……59

5.3 IMPORTERT INFLASJON OG ØKT RENTE……60

5.4 NOEN GJELDSTYNGEDE KOMMUNER……63

6. OPPSUMMERING OG FORSLAG TIL KRAV……65

6.1 HVA STÅR PÅ SPILL……65

6.2 EN REVITALISERING AV NORSK KRAFTPOLITIKK…… 67

Sammendrag De Facto-rapport 5/2025

Denne rapporten handler om strømpriskrisens samfunnsmessige konsekvenser. Det innebærer konsekvenser for industri, godstrafikk på jernbanen og norske kommuner.

I kapittel 1 *Kraft og fellesskap* gjennomgår vi kort den historiske utviklingen av det norske samfunnet og den sentrale posisjonen kraftpolitikken og industrien har hatt i å utvikle dette til et samfunn mer i tråd med flertallets interesser.

I kapittel 2 *Status for strømpriskrisen* gjøres en statusoppdatering av strømpriskrisen ved å gjennomgå utviklingen i strømprisene de siste årene, dens årsaker, noen politiske svar og stiller spørsmålet om vi fremdeles har en strømpriskrise. Hovedkonklusjonen er at selv om strømprisene har stabilisert seg på et noe lavere nivå enn i toppåret 2022, så har vi både regionale forskjeller, ustabile og uforståelige priser og priser som i større grad harmonerer med de europeiske og dermed fjerner grunnlaget for norsk kraftforedlende industri.

I kapittel 3 *Strømpriskrisen og norsk industri* gjennomgår vi så en del av de konkrete konsekvensene strømpriskrisen har hatt for norsk industri. Vi gjennomgår makrotall som viser at omsetning har hatt noe økning mens sysselsetning har hatt en ganske flat utvikling – men understreker også at både kraftforbruk og produksjon er redusert særlig i kraftforedlende industri. Videre viser vi at strømpriskrisen effektivt står i veien for fire av regjeringens syv satstingsnæringer innen grønn industri, noe som slik hindrer utviklingen av nye arbeidsplasser.

I kapittel 4 *Strømpriskrisen og godstrafikken* gjennomgår vi utviklingen av godstrafikken på jernbanen i Norge, før vi estimerer de økte utgiftene til nøkkelaktøren i godsmarkedet, det statlige CargoNet. Vi konkluderer med at strømpriskrisen har spilt en betydelig rolle i selskapets underskudd de senere år.

I kapittel 5 *Strømpriskrisen og velferdskrisen* gjennomgår vi først de direkte konsekvensene av strømpriskrisen på kommunesektoren målt i økte utgifter – som for flere av dem er i hundremillionersklassen. Videre viser vi hvordan en

kan argumentere for at de mangedoblede renteutgiftene som nå spiser stadig større del av norske kommunebudsjetter, er indirekte konsekvenser av strømpriskrisen og den importerte inflasjonen den har tatt med seg.

I kapittel 6 *Oppsummering og forslag til krav* oppsummerer vi kort hovedfunnene i rapporten, understreker igjen hva som står på spill med dagens politikk som i tillegg til å sette kraftforedlende industri i spill og svekke grunnlaget for grønn industri, vil svekke økonomien i norske husholdninger, svekke grunnlaget for en rekke industristeder rundt over hele landet, svekke lønnsomheten i et ikke-tallfestet antall bedrifter i alle sektorer, store klimagassutslipp når metallindustri flytter til Qatar, en betydelig del av grunnlaget for offentlig velferd og kommunale tjenester, en betydelig del av fagbevegelsens kampkraft og hele venstresidens troverdighet. Vi foreslår avslutningsvis tiltak som kan bidra til å løse strømpriskrisen.

Tiltakene er delt i tre grupper. Først tiltak for å redusere strømprisene som ikke utfordrer EØS-avtalen, så tiltak for å redusere strømprisene som muligens utfordrer EØS-avtalen, så tiltak for å sikre nok kraft til norsk industri.

Viktige og realistiske tiltak på kort sikt som ikke utfordrer handlingsrommet i EØS:

- Makspris på strøm (30-50 øre per kWh) basert på produksjonskostnader og påslag for både privatkunder og næringsliv.
- Si nei til å erstatte Skagerak 1 og Skagerak 2 til Danmark, som når slutten av sin tekniske levetid i 2026. Disse har en samlet kapasitet på 500 MW.
- Starte reforhandling av strømkabelen North Sea Link til Storbritannia som ble åpnet i 2021. Storbritannia er som kjent ikke lengre med i EU. Denne har en kapasitet på 1400 MW.
- Endre mandat til og/eller styring av Statnett.

Tiltak som kanskje utfordrer handlingsrommet i EØS, men som også kan iverksettes umiddelbart for å prøve ut handlingsrommet:

- Si nei til resten av EUs fjerde energimarkedspakke, og si opp de delene som ble implementert i 2025.
- Melde oss ut av energibyrået Acer for å fritt bestemme kraftpolitikken av hensyn til industri, arbeidsplasser og forbrukere.
- Utrede toprissystem hvor en etablerer en pris for innenlandsk forbruk, og en pris for eksport.
- Undersøke muligheten for å reforhandle kabelen til Tyskland som åpnet i 2021. Denne har kapasitet på 1400 MW.
- Utrede om en skal enten ta direkte kontroll over Statkraft og la dem selge all sin kraft til fastpris, eller etablere et eget Statstrøm som erstatter de over 100 strømsalgselskapene som ikke bidrar med noe fornuftig annet enn å selge strømmen og sende ut faktura.[1] La dette selskapet få monopol på å kjøpe mest mulig kraft slik at de i praksis kan diktere prisen, og så selge den videre til kundene for en politisk satt pris.

Rapporten har ikke behandlet utfordringer knyttet til nok kraft og nett, men den har likevel vist at Norge i dag har store kraftoverskudd. Men hvis vi elektrifiserer sokkelen og Melkøya med kraft fra land, samt ellers har en politikk hvor alle som søker om kraft får tilgang, så vil vi trenge mer kraft. Derfor er våre tiltak for å sikre kraftbalansen i fremtiden som følger:

- Elektrifisering av petroleumssektoren må i størst mulig grad skje ved havvind.
- Elektrifiseringen av Melkøya med strøm fra land må stanses og erstattes med karbonfangst og -lagring.
- En må etablere tydelige retningslinjer som sørger for at kraften blir prioritert der den gjør nytte, slik at en kan si nei til kryptovaluta, tiktok-sentre, datasentre fra google med personverninfo og lignende. Kraft må

[1] Se De Facto-rapport 1/2023: Hvordan fastsettes de norske strømprisene.

behandles som et begrenset gode, og tildeles deretter – helst til de selskapene som gir ringvirkninger i form av industri, arbeidsplasser og verdiskapning.

- Storstilt satsing på energieffektivisering.
- Toprissystem som sikrer rimelig strøm til folk flest, men også skaper insentiver som hindrer sløsing.

Samlet sett tror vi disse tiltakene vil kunne bidra til at Norge reetablerer sitt komparative fortrinn med billige strømpriser, og sikrer norsk industri tilgang til nok kraft slik at vi vil opprettholde og videreutvikle vår nåværende industri, samtidig som vi får mulighet til å etablere en rekke av de grønne industriene som vi forhåpentligvis skal leve av i fornybarsamfunnet, og ikke minst sikrer godstrafikken på jernbanen og bidrar til å løse den kommunale velferdskrisen.

1. Kraft og fellesskap

Historien om det moderne Norge er en historie om hvordan kollektiv organisering av de mange kan vinne frem i samfunnskampen og skape et samfunn mer i tråd med flertallets interesser. Slik har vi fått et organisert arbeidsliv med faste stillinger, tariffavtaler og mindre lønnsforskjeller. Slik har vi fått skattefinansiert offentlig velferd som tilbyr helse, omsorg og utdanning til alle, uavhengig av størrelsen på lommeboken.

Og slik har vi også fått en offensiv industripolitikk med utgangspunkt i at fruktene fra naturressursene skal komme flest mulig til gode. Dette ble utviklet gjennom en kamp om regulering av den evigvarende vannkraften. Det manglet ikke eksempler på at tyske og britiske spekulanter forsøkte å kjøpe de norske fossefallene – gjerne gjennom å skjenke bøndene som eide dem med brennevin - men en allianse av arbeiderbevegelsen og fremsynte politikere som Gunnar Knudsen fra Venstre sikret gjennom «panikklover» og konsesjonslover offentlig eierskap og styring.

Dette baserte seg på en sterk politisk bevissthet om at strøm er noe annet – og noe mer – enn bare en hvilken som helst handelsvare, og i stedet noe som kunne danne utgangspunkt for mer helhetlig verdiskaping i Norge. Industribyggeren Sam Eyde, som grunnla det som senere ble Norsk Hydro, sa at strøm ikke skulle selges, men være en innsatsfaktor for verdiskaping for industrien. Vi fikk et kraftsystem med billig og evigvarende vannkraft, offentlig eid og styrt, hvor det var et norsk konkurransefortrinn med tilgang til billigere energi enn i de fleste andre land. Slik fikk vi kraftforedlende industri spredd utover hele landet, knyttet til stadig flere rørlagte fossefall.

Siden har vannkraften med billig og tilgjengelig strøm vært en forutsetning for at Norge er et industriland.

Kraftpolitikken dannet også utgangspunktet for petroleumspolitikken slik den ble formulert gjennom «de ti oljebud» i 1971,[2] ved at oljerikdommen ble offentlig eid og styrt og tjente fellesskapet. I dag har det norske fellesskapet et petroleumsfond på over 20 000 milliarder som brukes til å trygge den offentlige velferden eller andre gode formål.

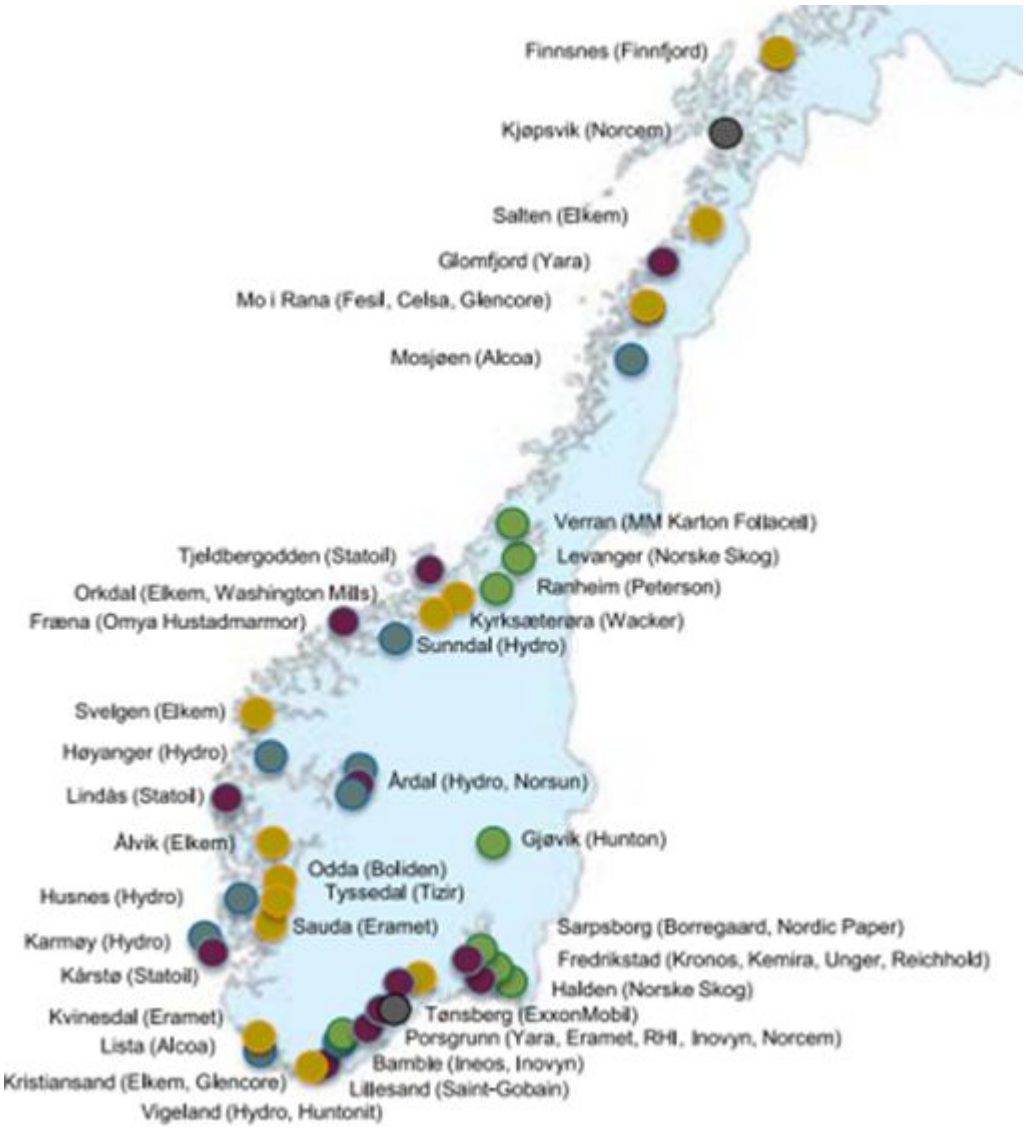

Figur 1: Geografisk oversikt over norsk industri.

[2] Hovedkonklusjonene i innstilling nr. 294 fra Stortingets utvidete industrikomité i 1971, under behandling av Stortingmelding nr. 76 (1970-71).

I Norge er det bred enighet om at industri er avgjørende for samfunnet. Industri skaper arbeidsplasser, skatte- og eksportinntekter, og bidrar til å opprettholde lokalsamfunn og utvikle kompetanse som kan kutte utslipp, og gi effektivitetsgevinster til resten samfunnet. I industrien er det også høy organisasjonsgrad og kollektiv kampkraft. Det har gitt arbeiderklassen klassekampens viktigste maktmidler – streiker som rammer arbeidsgiverne rett i profitten er noe helt annet enn streiker i offentlig sektor som gjennomgående sparer kommunene for penger. Dette har så alle arbeidsfolk nytt godt av.

Industripolitikken har slik vært dobbelt avgjørende for utviklingen av et samfunn mer i tråd med flertallets interesser – gjennom å sikre at store verdier tilfaller fellesskapet, men også ved å sikre arbeiderklassens kampkraft – som de så har brukt til å sikre også andre rettigheter som sykelønn eller ekstra ferie.

Denne politikken har imidlertid vært i endring siden Energiloven i 1990 omdannet kraft til en vanlig handelsvare som omsettes basert på tilbud og etterspørsel. Umiddelbart fikk dette få konsekvenser for prisdannelsen, fordi en potensiell strømkunde også må kunne fysisk tilegne seg kraften. Men fra 2021 åpnet to nye kabler til Storbritannia og Tyskland som gjorde at kraften nå fysisk kunne flyte til en rekke nye kunder. Og dermed fungerte markedskreftene som de skal ved at økt etterspørsel gir økte priser. Vi fikk *strømpriskrisen.*

Denne rapporten handler om konsekvensene av denne strømpriskrisen. For industri, godstrafikk og kommunal velferd.

Vi starter rapporten med en gjennomgang av selve strømpriskrisen og dens status i 2026 (kap. 2), både utviklingen av strømprisene, bakgrunnen for denne og tar opp hvorvidt det fremdeles er riktig å kalle det en strømpriskrise etter fem år. Videre følger en gjennomgang av strømpriskrisens konsekvenser for norsk industri (kap. 3), godstrafikken på jernbanen (kap. 4) og den kommunale velferden (kap. 5). Avslutningsvis vil vi så skissere en alternativ vei videre for norsk kraftpolitikk som sikrer at kraft og fellesskap også i fremtiden vil kunne stå helt i sentrum om fortellingen om det moderne Norge.

2. Status for strømpriskrisen[3]

Det er i år fem år siden de to nye utenlandskablene til Storbritannia og Tyskland ble åpnet, og norske strømpriser ble mangedoblet. Dette tvang studenter til å ta opp forbrukslån for å betale strømregningene[4] og det førte til rekordmange inkassosaker,[5] mens en kvinne fra Hadeland fikk så mye dårligere økonomi at hun ble tvunget til å selge hunden sin for å betale strømregningen.[6]

Siden den gang har regjeringen heldigvis kommet med en rekke politiske tiltak som i all hovedsak har skjermet privatkundene fra de verste utslagene av strømpriskrisen. Dette har gjort at strømpriskrisen har fått mindre oppmerksomhet i norsk offentlighet, og det er nok riktig å spørre seg hvorvidt vi overhodet har noen strømpriskrise nå, når disse mest groteske utslagene er ordnet opp i. For å svare på det spørsmålet, vil vi kort gjennomgå hvordan strømprisen har utviklet seg i Norge, hva som er årsakene til strømpriskrisen, og hva som har vært regjeringens svar på disse.

2.1 Utviklingen av strømprisen i Norge

Som vi understreket i kapittel 1, så har Norge tradisjonelt hatt relativt lave strømpriser sammenlignet med andre land, noe som særlig har skyldtes de lave produksjonskostnadene for strøm i Norge. Disse kostnadene varierer åpenbart med hvor strømmen er produsert, om den produseres ved hjelp av vann, vind

[3] Dette kapittelet er i hovedsak en repetisjon av poenger fra tidligere rapporter, med oppdaterte tall ut 2025.

[4] https://www.nrk.no/innlandet/studenter-ma-ta-opp-forbrukslan-for-a-betale-hoye-stromregninger-1.15668116

[5] https://www.vg.no/nyheter/i/Ord3LE/inkassokrav-paa-stroem-oeker-kraftig-det-er-helt-enormt

[6] https://www.aftenposten.no/norge/i/WjxApd/karoline-bratlien-solgte-hunden-for-aa-betale-stroemregningen-naa-er-hun-skuffet-over-regjeringens-julepakke

eller andre energikilder, om den produseres i store eller små verk, og etter hvor mye av investeringskostnadene som er nedbetalt. Derfor beregner Energidepartementet årlig en gjennomsnittlig produksjonskostnad kalt konsesjonskraftprisen. For 2026 ble denne satt til 14,7 øre per kilowattime (kWh), som er en økning på 1,81 øre fra 12,89 øre i 2025. Dette er en ganske stor vekst som utgjør hele 14 prosent, og skyldes både høy inflasjon og renteutgifter, men også at prisen ble satt for lavt i 2025. Over tid har imidlertid konsesjonskraftprisen ligget rimelig fast justert for inflasjon. 12,31 øre i 2024, 11,77 øre i 2023, 11,57 øre i 2022, og 11,4 øre i 2021.[7] Vi ser at den estimerte gjennomsnittlige produksjonskostnaden øker noe over tid, men at økningen ikke er mye større enn den generelle prisveksten i samfunnet.

Frem til 2021 var denne gjennomsnittlige produksjonskostnaden også tett knyttet til strømprisene, og selv om det har vært noe variasjon i de gjennomsnittlige prisene, fra 44 øre i 2010, til bare 10 øre i 2020, så har prisene likevel i hovedsak variert innenfor et relativt lite spenn mellom 20 og 40 øre. Gjennomsnittsprisen mellom 2005 og 2020 er på 29 øre. Men ettersom det er typisk gjennomsnittet på 33 øre i perioden 2010-2020 som brukes i det offentlige ordskiftet, vil også vi forholde oss til den i det kommende.

Den gjennomsnittsprisen var på 33 øre.[8]

[7] Se https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/konsesjonskraftprisen-for-2026-er-fastsett/id3144152/

[8] Det opereres med noe ulike tall for gjennomsnittsprisen i disse årene, avhengig av hvilke kilder en bruker. Vi forholder oss til det gjennomsnittet Energidepartementet selv bruker. De skriver i forarbeidet til Strømstøtteloven at «Til sammenlikning var den konsumprisjusterte spotprisen på kraft i perioden 2010–2020 33 øre per kWt eksklusiv merverdiavgift i gjennomsnitt.» Se Prop. 44L (2021-2022), kapittel 2.

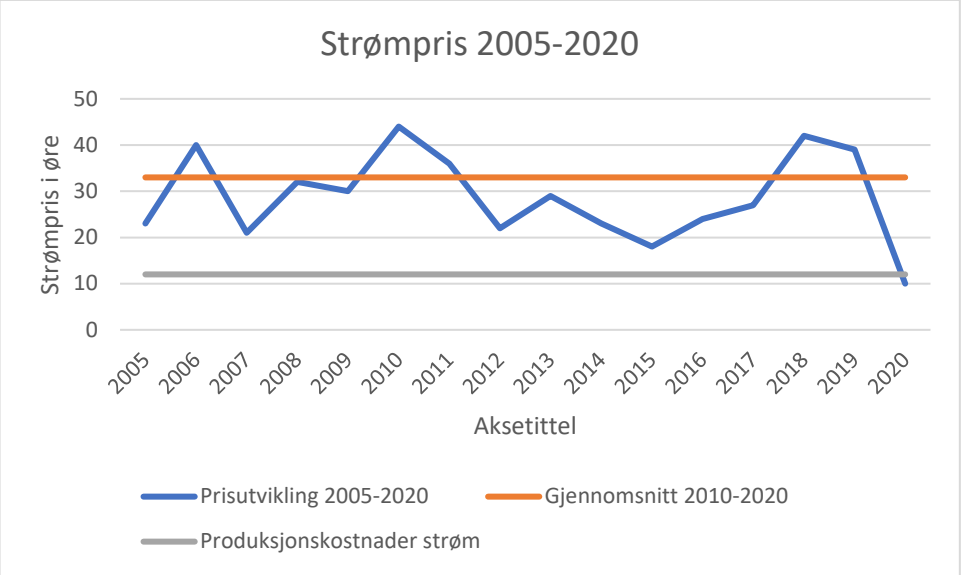

Figur 2. Strømpris 2005-2020. Kilde: Nord Pool, Energi Norge, NVE[9]

Dette var altså situasjonen før strømpriskrisen. Produksjonskostnader på 12 øre, gjennomsnitt på 33 øre, toppunkt på 44 øre.

I 2021 begynte så prisen å stige i Sør-Norge, og gjennomsnittsprisen for landsdelen endte på 76 øre per kilowattime for 2021.[10] Men prisen var stigende gjennom året, og de tre siste månedene av 2021 var snittprisen i Sør-Norge på 126 øre per kilowattime. **Vi fikk strømpriskrisen**.

Da De Facto skrev rapporten *Strømpriskrisen: Årsaker og effektive mottiltak* i 2022, skrev vi om strømprisrekorden på 395,41 øre den 21. desember 2021 – og toppunktet 612 øre.[11] Men i 2022 ble disse rekordene grundig knust, med helt ekstreme strømpriser gjennom sommeren – til tross for varmt vær og lavere innenlandsk etterspørsel. Tirsdag 30. august kom rekorden 6,60 kroner i Sør-

[9] Analytisk, er det nok litt rart at gjennomsnittet for 2010-2020 ligger inne som strek over hele perioden fra 2005, men det er gjort slik av estetiske grunner.

[10] Se https://e24.no/olje-og-energi/i/34Xax0/saa-dyr-ble-stroemmen-i-desember

[11] For en oversikt over disse tallene, se De Facto-rapporten «Strømpriskrisen. Årsaker og effektive mottiltak» skrevet av Isak Lekve og Idar Helle.

Norge, mens den dagen før var oppe i hele 8,22 kroner per kWh mellom 18 og 19 i Sørvest-Norge.[12]

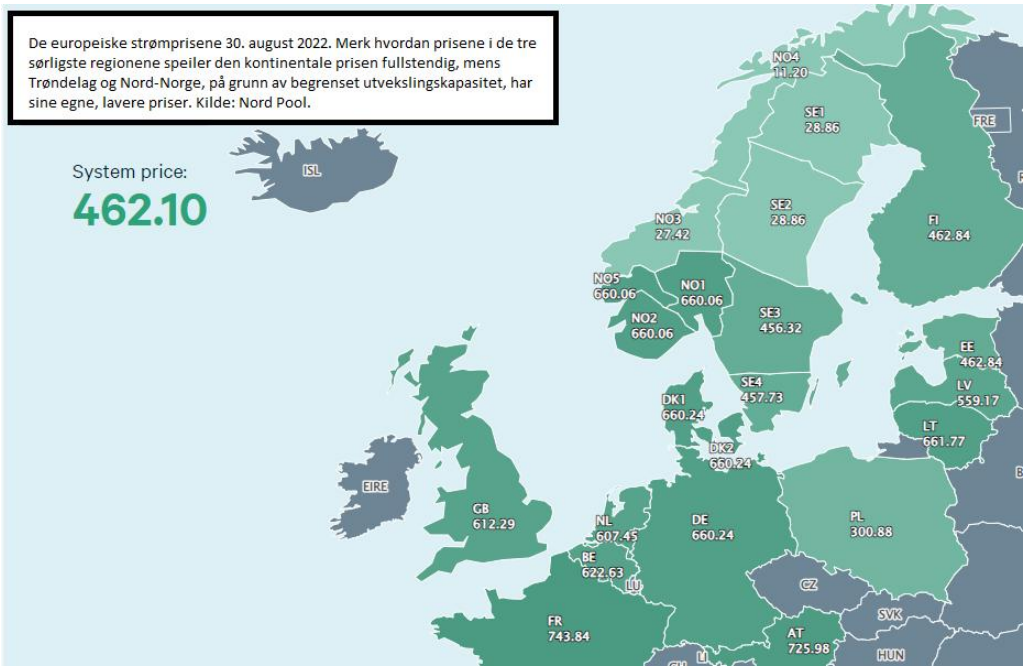

Figur 3. Strømprisene i Europa 30. august 2022. Kilde: Nord Pool.

Så falt prisene noe utover høsten, og Energiminister Terje Aasland proklamerte det som en ekte gladsak den 16. november at de forventede prisene for vinteren «bare» ville ligge på rundt 2 kroner kWh. Slik gikk det imidlertid ikke, og i desember vendte prisene tilbake til strømpriser på mange kroner, og flere dager over 4 kroner i Sør-Norge. I desember 2022 ble også rekorder slått i Midt-Norge og Nord-Norge, da det onsdag 14. desember kostet i gjennomsnitt 4,64 kroner per kWh i Midt-Norge med toppunkt på 6,19 kroner[13], mens det mandag 11. desember kostet i gjennomsnitt 2,53 kroner i Nord-Norge.[14]

[12] https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/ny-stromrekord-i-sorvest-norge/15051511/

[13] https://e24.no/olje-og-energi/i/xgJ7wp/ny-stroemprisrekord-i-midt-norge

[14] https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/2022/12/11/stromprisene-stiger-i-helelandet-rekord-i-nord-norge/

Figur 4. Prisutvikling 2022. Kilde: RME

Gjennomsnittet for 2022 endte på 1,86 kroner i Sør-Norge, med en månedstopp for september da strømmen kostet 3,59 kroner kWh.[15] Vi ser at selv de laveste månedlige prisene i 2022, altså var høyere enn gjennomsnittet for 2021. Og den ekstreme prissituasjonen i 2021 og 2022, ga oss anledning til å lage følgende talende figur, som sier noe om hvor ekstrem strømpriskrisen faktisk er:

[15] Tallgrunnlaget for 2022 er fra RME som publiserer gjennomsnittspriser for Sør-Norge på nettsidene til NVE hver måned. For juni, juli og august var det store avvik mellom NO2 (sørvestlandet) på den ene siden, og NO1/NO5 på den andre siden. Da har vi brukt prisen for NO1/5. Se ellers https://www.nve.no/reguleringsmyndigheten/nytt-fra-rme/nyheterreguleringsmyndigheten-for-energi/

Figur 5. Strømprisutvikling 2005-2022. Kilde: Nord Pool, Energi Norge, NVE, RME[16]

I 2023 var prisene tilbake på et nivå som i 2021, med priser i NO1 (Sør-Øst) og NO5 (Vest) på 76 øre kWh. Men en interessant utvikling i løpet av 2023, var at NO2 (Sør) fra juni begynte å leve sitt eget liv, og gjennomsnittsprisen her endte betydelig høyere enn i de to andre regionene i Sør-Norge, på 90 øre kWh. Dette er paradoksalt, ikke minst siden NO2 har den høyeste kraftproduksjonen av alle prisområdene, med mellom 40 og 50TWh årlig.

Dette bildet fortsatte inn i 2024, hvor prisene stabiliserte seg på et lavere nivå enn i 2023 med gjennomsnittspriser på henholdsvis 47 øre/kWh (NO1), 58 øre/kWh (NO2), 33 øre/kWh (NO3), 27 øre kWh (NO4), og 53 øre/kWh (NO5), men med noen nye prisrekorder, som den 12.desember da det var både plussgrader og fulle magasiner – men likevel over 13 kroner i Sør-Norge.

[16] Det kan se rart ut at vi lar streken for gjennomsnittet 2010-2020 starte i 2005 og gå inn til 2022, men det er gjort for å vise tydelig avstanden mellom prisen i 2022 og «vanlige» strømpriser.

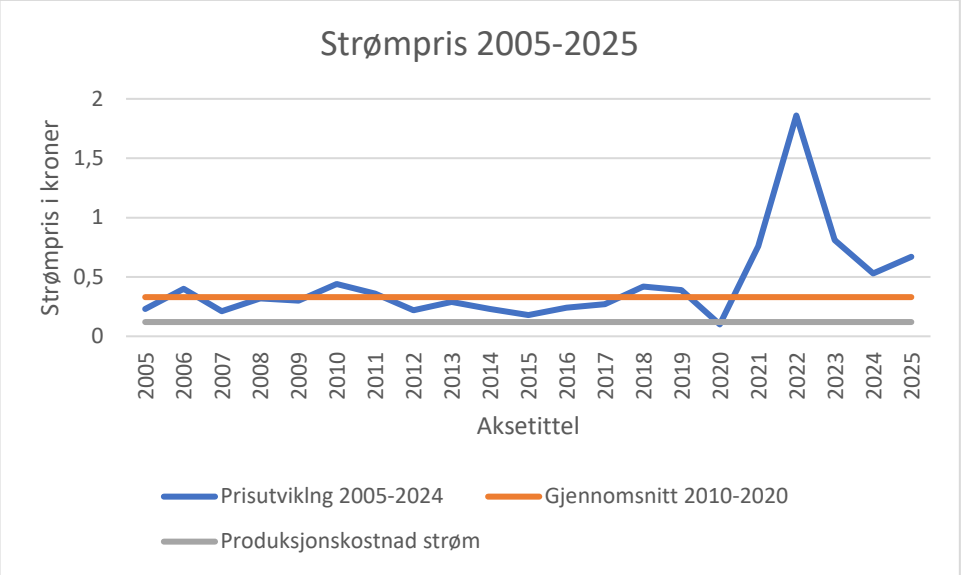

Figur 6. Strømprisutvikling 2005-2025. Kilde: Nord Pool, Energi Norge, NVE, RME[17]

I 2025 var gjennomsnittsprisene 69 øre/kWh (NO1), 77 øre/kWh (NO2), 25 øre/kWh (NO3), 10 øre/kWh (NO4) og 55 øre/kWh (NO5), men med noen ekstreme utslag som mot slutten av påsken, da vi fikk tidenes dyreste april-strøm med toppunkter over 3 kroner på Sørvestlandet og Østlandet.

I 2026 har vi hatt gjennomsnittspriser på 126 øre/kWh (NO1), 119 øre/kWh (NO2), 119 øre/kWh (NO3), 90 øre/kWh (NO4) og 124 øre/kWh (NO5). Det som spesielt er verdt å merke seg her er at de høye strømprisene nå har spredd seg nordover i landet. Dette skyldes særlig åpningen av den nye kraftkabelen mellom Aurland og Sogndal som kobler NO3 tettere på Sør-Norge, og som dermed importerer prisene fra sør. Denne effekten er lett å se i prisstatistikken. Klokken 1400 2. oktober da kabelen enda ikke var i drift, kostet strøm i NO3 9 øre/kWh. Da den så åpnet klokken 1500 spratt prisen umiddelbart opp til 28 øre/kWh.

[17] Også her lar vi streken for gjennomsnittet mellom 2010 og 2020 fortsette inn i år den egentlig ikke gjelder for, slik at vi gjør det enklere å se forskjellen mellom «gammel normal» og prisene i strømpriskrisen.

Figur 7. Strømprisutvikling i NO3, 2-3. oktober 2025. Kilde: NRK.[18]

Det andre poenget er at gjennomsnittsprisene nå igjen har krøpet godt over kronen, og at prisene i 2026 altså ligger an til å bli betydelig høyere enn i 2025. Den viktigste enkeltårsaken til dette er at kraftprodusentene i 2025 produserte maksimalt med strøm for eksport – hele 23 TWh noe som var ny rekord. Resultatet er at vi nå har tømte magasiner, som sammen med den usikre verdenssituasjonen med den amerikansk-israelske bombingen av Iran, har presset prisene oppover. La oss nå se nærmere på disse sammenhengene mellom eksport og strømpriser.

2.2 Årsaker til strømpriskrisen

Å etablere årsaksforhold om samfunnsforhold er alltid krevende, ettersom samfunnet er nesten uendelig komplekst. En måte å gjøre det på, er å gjennomgå ulike *mulige årsaker*, og undersøke hvorvidt forklaringen holder gjennom å

[18] https://www.nrk.no/mr/fryktar-at-straumen-i-midt-noreg-skyt-i-veret-nar-ny-kraftkabel-over-sognefjorden-opnar-i-dag-1.17594687

sammenligne med tilgjengelig statistikk, kronologi og annet. Det var denne metoden vi bruke i rapporten *Strømpriskrisen: Årsaker og effektive mottiltak*[19], og vi skal kort gjengi en oppdatert variant av denne her.

Hvis en tar for gitt at systemet fungerer noenlunde som intendert ved at prisen settes som på et nivå som gir en slags balanse mellom tilbud og etterspørsel etter kraft, kan en tenke seg følgende fire hovedforklaringer på strømpriskrisen:

A. Økte produksjonskostnader.
B. Lavere produksjon, for eksempel som følge av mindre regn (tørrår).
C. Økt innenlandsk etterspørsel, som for eksempel på grunn av lavere temperaturer eller større industriutbyggingsprosjekter.
D. Økt utenlandsk etterspørsel etter norsk kraft som følge av økt tilgjengelighet (kraftkabler) og prisen på konkurrerende energi.

De tre første handler om rent innenlandske forhold, og den andre og tredje forklarer egentlig strømpriskrisen med et innenlandsk misforhold mellom tilbud og etterspørsel etter kraft, mens den fjerde er knyttet til forhold i det europeiske kraftmarkedet.

A Økte produksjonskostnader

Hvis økte produksjonskostnader skulle vært en viktig forklaring for strømpriskrisen, måtte vi ha sett en kraftig økning i produksjonskostnadene for strøm i Norge som harmonerte med økningene i salgsprisene. Men som vi refererte ovenfor, så ligger gjennomsnittsprisen for å produsere kraft i Norge, estimert gjennom konsesjonskraftprisen, relativt stabilt på under 15 øre/kWh. Derfor er det heller ingen som har hevdet at økte produksjonskostnader er bakgrunnen for strømpriskrisen. Riktignok er prisen for å produsere *ny kraft* stigende, så derfor har det fra noen vært et *politisk ønske* å få opp strømprisene

[19] Se De Facto-rapport 1/2022 Strømpriskrisen: Årsaker og effektive mottiltak (av Isak Lekve og Idar Helle).

så også ny kraft skal være lønnsom. Vi skal komme tilbake til dette poenget, men vi kan altså se helt bort fra økte produksjonskostnader som forklaring for strømpriskrisen.

B Lavere produksjon, for eksempel som følge av mindre regn (tørrår)

Denne forklaringen var populær blant kraftbransjen, regjeringen og deres støttespillere som i LO-ledelsen det første året av strømpriskrisen. Eksempelvis sa statsminister Jonas Gahr Støre på NRK Debatten 18. august 2022 at «Vi har fått en situasjon med lite nedbør, lite i magasin» da han skulle forklare strømpriskrisen.

Figur 8. Jonas Gahr Støre på NRK Debatten 18. august 2022.

I ettertid har det imidlertid vist seg at hverken 2021 da strømpriskrisen startet, 2022 da strømprisene var høyest, eller noen av årene etter kan karakteriseres som tørrår etter NVE sin definisjon.[20] Forrige gang vi hadde tørrår var i 2010.

[20] Se for eksempel gjennomgang av VG: https://www.vg.no/nyheter/i/x81eB8/faktisk-no-stoere-skyldte-paa-toerraar-men-det-har-det-ikke-vaert-ifoelge-nve

Produksjonen gjennom årene med strømpriskrise har vært 157 TWh i 2021, 146 TWh i 2022, 154 TWh i 2023, 157 TWh i 2024 og faktisk ny rekord med 161,6 TWh i 2025. Vi ser at det faktisk var lavere produksjon i 2022 enn i 2021, 2023, 2024 og 2025, men i et historisk perspektiv var ikke dette unormalt lavt, og vi trenger ikke å gå lengre enn til 2019 for å finne et år med lavere produksjon. Produksjonen i 2022 lå like under gjennomsnittet i perioden tilbake til 2012, men mange år har hatt betydelig lavere produksjon, men likevel normale priser.

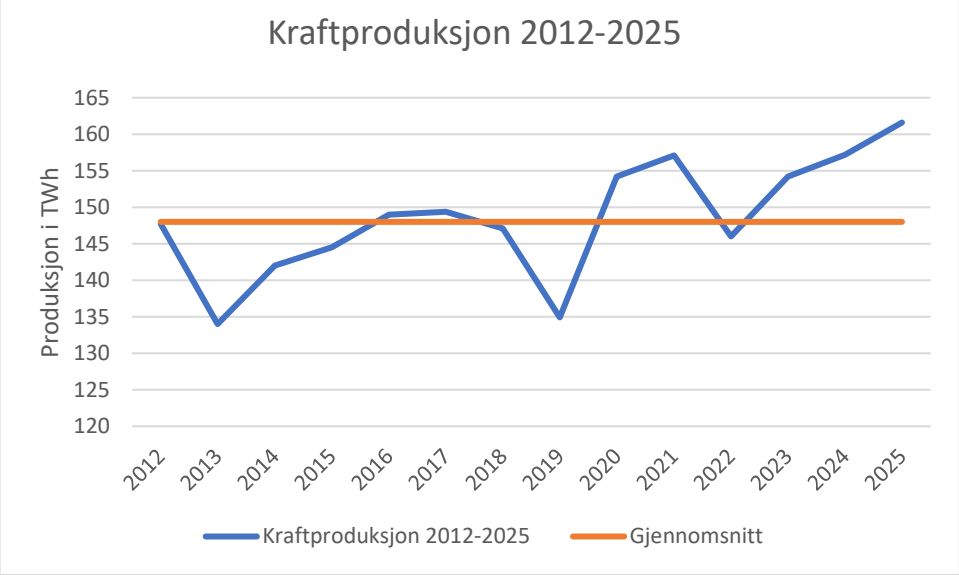

Figur 9. Kraftproduksjon siden 2012.

Om noe, er den langsiktige tendensen at kraftproduksjonen gjennom strømpriskrisen blir stadig høyere. Det er med andre ord ingen grunn til å holde fast på forklaringer knyttet til lite produksjon, enten formulert som at vi har lite nedbør, for lite vindkraftutbygging eller annet.

C Økt innenlandsk etterspørsel

Den tredje muligheten, at forbruket i Norge har skutt i været eller i hvert fall har økt nok til at prisene øker, har sjelden blitt formulert som en hovedforklaring på strømpriskrisen. Men mye av kritikken av strømstøtteordningen og senere norgespris, har hatt som premiss at prisene blir «for lave» - og at sløve kunder

da får insentiv til å sløse med strømmen – slik at prisene øker. Ser vi på utviklingen i det faktiske forbruket, ser vi imidlertid at dette bare er tull.

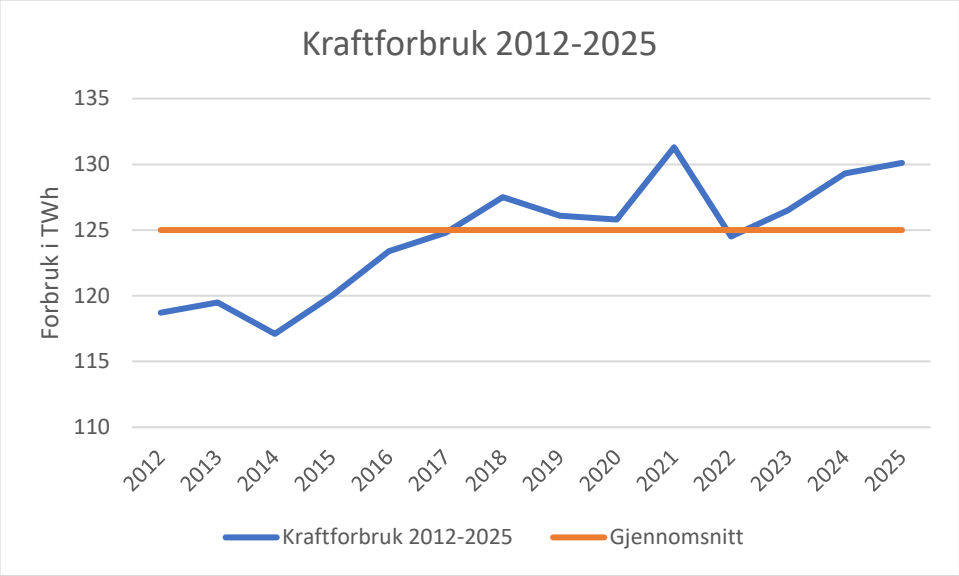

Figur 10. Kraftforbruk siden 2012.

Riktignok har kraftforbruket vært økende over tid, men dette sammenfaller med en enorm omlegging av bilparken, storstilt elektrifisering av sokkelen med kraft på land og en generell satsing på elektrifisering av samfunnet.

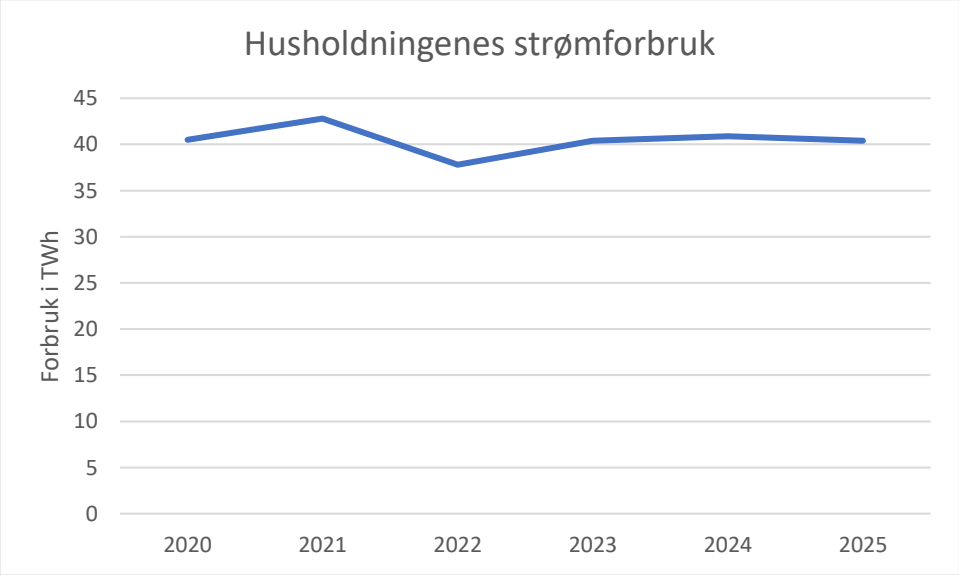

Figur 11. Husholdningenes kraftforbruk gjennom strømpriskrisen. Kilde: SSB.

Ser vi bare på husholdningene ligger de stort sett rundt 40 TWh hvert år, og bare i 2022 – da prisene var på sitt mest ekstreme – var det en liten reduksjon i husholdningenes forbruk til i underkant av 38 TWh. Men dette var også et år hvor gjennomsnittstemperaturen i Norge lå nesten 0,7 grader over normalt[21], og mye forskning viser at oppvarming – som er det viktigste husholdningene bruker elektrisitet til – er en vare som varierer lite med pris, men til gjengjeld mye med temperatur.

Vi kan uansett forkaste hypotesen om at det er en særegen økning i etterspørselen som har skapt strømpriskrisen. Etterspørselen etter kraft i Norge har økt gradvis over tid, og går noe opp og ned, men har ingen direkte sammenheng med priseksplosjonen fra 2021.

Både årsak B og årsak C har det til felles at de *egentlig* forklarer prisen med forholdet mellom tilbud og etterspørsel innenlandsk, på en slik måte at et stort tilbud og lav etterspørsel vil gi lav pris, mens et lite tilbud og høy etterspørsel vil gi høy pris. Det enkleste målet på dette, er naturlig nok å se kraftproduksjonen og kraftforbruket i sammenheng, og sammenligne prisene med hvorvidt vi har et overskudd eller underskudd på kraft.

Da vil en forvente at stort overskudd vil gi lave priser og stort underskudd vil gi høye priser, mens nært null vil gi «balanserte priser».

[21] https://www.nrk.no/nyheter/2022-varmere-enn-normalen-i-norge-1.16242026

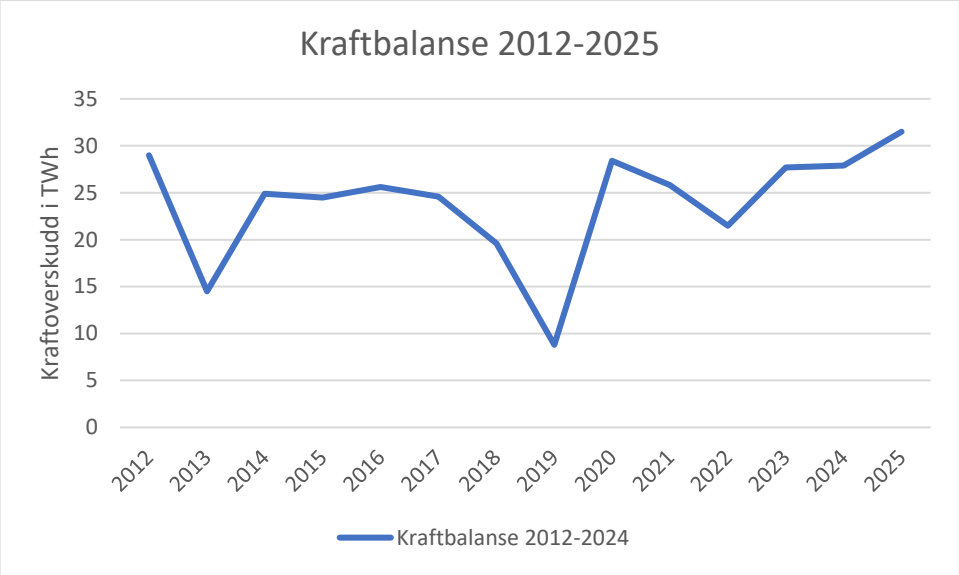

Figur 12. Kraftbalanse siden 2012.

Vi ser av figur 12 at kraftoverskuddet har vært solid gjennom hele strømpriskrisen, med bunnpunkter i 2013 og 2019, da prisene var på henholdsvis 29 øre/kWh og 39 øre/kWh. At kraftoverskuddet er *betydelig større* gjennom hele strømpriskrisen, men likevel har gitt mye høyere priser, betyr at vi må forkaste de årsaksforståelsene som bare ser på innenlandske forhold. Dette blir enda tydeligere om vi setter utviklingen i strømprisen inn i samme graf som kraftoverskuddet.

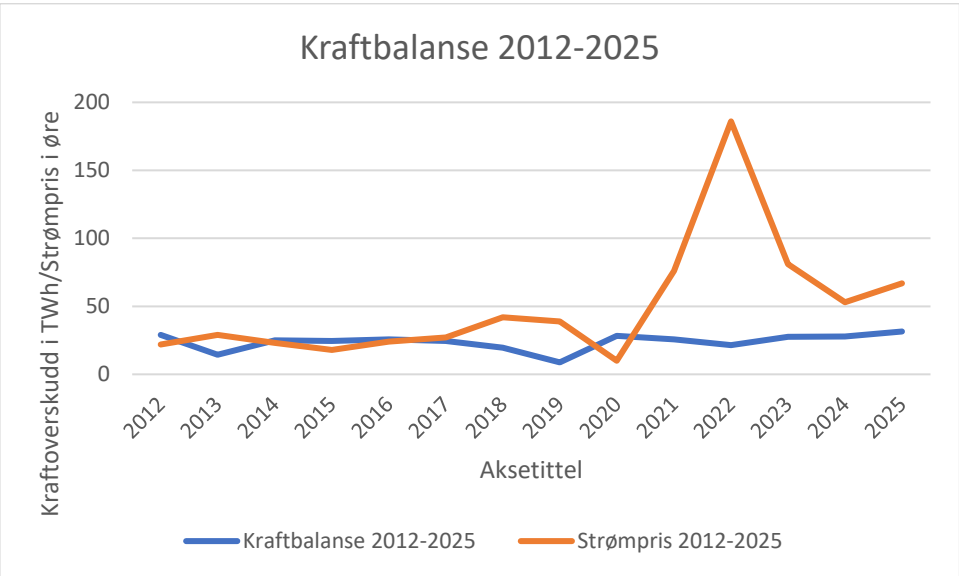

Figur 13. Kraftoverskudd og strømpris siden 2012.

Om det var en sammenheng mellom kraftoverskudd og pris, ville vi sett at linjen for pris gikk opp når linjen for kraftbalanse gikk ned, eller altså at de har en omvendt korrelasjon. Og interessant nok, så ser vi en slik omvendt korrelasjon frem til og inkludert 2020 – men at denne sammenhengen opphører fra 2021. Siden den gang har store og økende kraftoverskudd fulgt svært høye priser.

D Økt utenlandsk etterspørsel etter norsk kraft som følge av økt tilgjengelighet (kraftkabler) og prisen på konkurrerende energi.

Årsaken er naturligvis at det ikke er nok å se på norske forhold for å forklare strømpriskrisen. Kraftoverskuddet innenfor et område får mye mindre betydning når vi kobler dette på et mye større marked, som vi gjorde gjennom åpningen av de to store utenlandskablene til Storbritannia og Tyskland. Det er bare en liten del av strømmen som flyter mellom prisområder, men det dette fører til er at strømprisene flyter andre veien – for de som opererer i markedet med i utgangspunktet lavere pris, tvinges til å by mot meglere og spekulanter som ønsker å videreselge strømmen i områder med høyere pris.

Ettersom strømmen i de norske prisområdene i utgangspunktet er billigere enn i eksempelvis de tyske, vil det for tyske meglere være gunstig å kjøpe opp den norske strømmen og selge den videre i Tyskland, og de er bare begrenset av *kapasiteten i kablene* for hvor mye de i prinsippet kan gjøre dette. Ettersom de norske kraftselskapene er kontraktsbundet til å levere strøm til sine kunder, må de derfor by *minst like mye* som de tyske meglerne *bare for å beholde strømmen i Norge*. Derfor er det i prinsippet feil at strømprisen øker når vi importer kraft basert på dyrere energikilder som gass. *Norge trenger ikke importere noe som helst for å importere prisene*. Det er nok at prisene øker i markedet hvor meglerne er situert. **Det er muligheten til å eksportere billig vannkraft, ikke import av dyr gasskraft, som skaper prissmitte.**

Dermed utjevnes prisene altså basert på *overføringskapasitet* i kablene mellom prisområdene, ikke basert på den fysiske flyten. Dette ble for så vidt erkjent

allerede av Finn Lied, industriminister i Bratteli-regjeringen, som på 1970-tallet uttalte at «vi eksporterer strøm og importerer høyere strømpriser», når han gikk imot utenlandsforbindelser.

Norge har hatt kabler til Sverige og seinere Danmark helt tilbake til 60-tallet. Disse kablene har fungert som utveksling av strøm. Åpningen av de to nye utenlandskablene har imidlertid endret spillereglene i dette systemet. Dette anerkjennes også av Eivind Reiten, som var ansvarlig Olje- og Energiminister da Energiloven ble innført i 1990. Han mener i dag at lovens intensjoner ble brutt og forutsetningene endret med de nye utenlandskablene til Nederland (2008), til Danmark (2014) og spesielt til Tyskland og Storbritannia (2021).

De to siste kablene til Tyskland og England utvidet kapasiteten dramatisk, og ettersom det markedsbaserte systemet har gitt kraftprodusentene mål om å maksimere profitt, eksporterte de uhemmet gjennom både 2021 og 2022, slik at vi endte med nesten tomme vannmagasiner på kanten av forsyningskrise mot slutten av 2022. Det er den samme ekstreme eksporten gjennom 2025 som har gjort at prisene er svært høye i hele landet i starten av 2026.

Når det hevdes at det er de økte gassprisene som er skyld i strømprisene, er dette dermed på sitt vis riktig. Men disse kan bare virke direkte på det norske strømmarkedet gjennom en tilstrekkelig utvekslingskapasitet. Det er her de to nye strømkablene som åpnet i 2021 kommer inn i bildet, ettersom de økte eksportkapasiteten fra NO2 til høyprisområdene på kontinentet med om lag 116 prosent. Totalt har vi nå en utvekslingskapasitet på nesten 80 TWh, som altså gjør at vi kunne eksportert rundt 50% av en samlet normalårsproduksjon.

Mens også Sør-Norge hadde betydelig lavere priser enn kontinentet før 2021, så har vi nå etter åpningen av de to nye kablene, priser som i økende grad harmoner med de europeiske prisene. Økt kabelkapasitet øker strømprisene og bidrar til utjevning av strømprisene mellom Europa og Norge.

Det er altså ingen tvil om at det er påkoblingen av det sørnorske kraftmarkedet til det europeiske, som er hovedårsaken til strømpriskrisen.[22]

Kablene forklarer også hvorfor prisene i Sørvest-Norge er høyere enn i resten av landet. Etter vanlig markedstenkning, er dette et paradoks, ettersom dette både er regionen med de mildeste vintrene, de største vannmagasinene og det største kraftoverskuddet. Men det er også i denne landsdelen de enorme kablene til Tyskland og Storbritannia går ut, og de har størst betydning her, slik også Terje Aasland anerkjente i Nettavisen 27. august 2023.

Prisutviklingen kan altså ikke forstås isolert som et spørsmål om tilbud og etterspørsel i Norge eller norske strømregioner. Til tross for høye priser de fire siste årene, har vi produsert veldig mye mer kraft enn vi har brukt. Vi har en total produksjon årlig på om lag 150 TWh, av dette hadde vi et overskudd på 17 TWh i 2021, 13 TWh i 2022, 18 TWh i 2023,18 TWh i 2024 og hele 23 TWh i 2025.

I starten av strømpriskrisen ønsket regjeringen å skylde på vær, vind og Putins tragiske invasjon av Ukraina for å flytte fokus bort fra egen politikk, mens vi i De Facto over flere rapporter hevdet at hovedårsaken til krisen burde spores i åpningen av de to nye utenlandskablene til Tyskland og Storbritannia i 2021.[23]

---

[22] For en mer detaljert beskrivelse av hvordan dette systemet konkret fungerer, se De Facto-rapport 1/2023 Hvordan fastsettes de norske strømprisene: Konsekvenser for industri og næringsliv (av Isak Lekve).

[23] 2 Se De Facto-rapport 1/2022 Strømpriskrisen: Årsaker og effektive mottiltak (av Isak Lekve og Idar Helle), De Facto-rapport 1/2023 Hvordan fastsettes de norske strømprisene: Konsekvenser for industri og næringsliv (av Isak Lekve), De Facto-rapport 3/2023 Farvel til kraftbørsen (av Isak Lekve) og De Facto-rapport 3/2024 Strøm som fellesgode eller markedsvare (av Isak Lekve & Ali Esbati).

Olje- og energiminster Terje Lien Aasland (Ap) Foto: Ole Berg-Rusten

Han påpeker at produsentene på Østlandet og Vestlandet i mindre grad har hatt denne muligheten fordi man har måttet produsere for å hindre at magasinene renner over.

– I tillegg er ilandføringen for utenlandskablene til kontinentet og Storbritannia lokalisert i NO2. Dette bidrar til at NO2 er mer eksponert for det utenlandske prisnivået sammenlignet med NO1 og NO5.

Figur 14. Terje Aasland forklarer prisforskjeller i Nettavisen 27. august 2023

For dette ble vi latterliggjort av både sentrale politikere, innflytelsesrike kommentatorer og såkalte eksperter. I dag er imidlertid situasjonen snudd på hodet, og vår årsaksforståelse er blitt tilnærmet unison, og betydningen anerkjennes både av våre tidligere kritikere, slik Dagbladets førsteside 12. desember 2024 illustrerer, men også av regjeringens representanter selv, noe som synliggjøres både av Terje Aaslands kommunikasjon om krisen, enten det er i skriftlige svar i Stortinget,[24] i kommunikasjon i media,[25] eller i praktisk politikk som når regjeringen endelig gikk inn for å skrote North Connect-kabelen

[24] Se for eksempel Terje Aaslands skriftlige svar til representant Sofie Marhaug, datert 28. august 2023.

[25] Se for eksempel Nettavisen 17. desember 2024 hvor energiminister Terje Aasland direkte skylder på kablene.

til Skottland,[26] eller når Arbeiderpartiets landsmøte i begynnelsen av april 2025 vedtok å skrote nye kabler til Danmark.

Figur 15. Førstesiden av Dagbladet 12. desember 2024.

Denne endringen skyldes nok ikke først og fremst at vår fantastiske argumentasjon endelig slo gjennom hos makthaverne, men at stadig flere tall og rapporter er kommet, som har underbygget hovedpåstandene i våre rapporter. Da regjeringen skyldte på tørrår – viste det seg at det ikke stemte.[27] Når kablene stenges for vedlikehold kollapser de norske prisene.[28] Når såkalte krafteksperter

[26] Se for eksempel https://e24.no/energi-og-klima/i/Mo9le0/regjeringen-sier-nei-til-omstridt-stroemkabel

[27] https://www.vg.no/nyheter/i/x81eB8/faktisk-no-stoere-skyldte-paa-toerraar-men-det-har-det-ikke-vaert-ifoelge-nve

[28] https://www.nettavisen.no/okonomi/ekstreme-prisforskjeller-pa-strom-norge-slipper-med-skrekken/s/5-95-2108620

skylder på for lav produksjon, viser det seg at produksjonen aldri har vært større – men at kraften forsvinner ut av landet gjennom de nye kablene.[29] Og ikke minst har det stadig oppstått situasjoner med lave temperaturer og fulle magasiner – men likevel skyhøye priser som eksempelvis i starten av april 2025,[30] som har understreket at å skylde på vær eller andre forhold i Norge alene for å forstå prisene, ganske enkelt ikke holder. Putin-sporet har mer for seg, men også dette var en avsporing slik det for eksempel ble brukt av Jonas Gahr Støre på debatten 18. august 2022 da han ble hyllet av norske kommentatorer for å «arrestere» nåværende SV-leder Kirsti Bergstø. Det han gjorde den gangen var å sette Putin *i stedet* for kablene, men som vi har vist, så kan den tragiske krigen i Ukraina bare virke på de norske strømprisene *gjennom* at det norske kraftmarkedet er koblet til det europeiske via de nye kablene. Det produseres som kjent ikke kraft fra gass i Norge – det skjer i Tyskland, og marginalprisingen gjør at disse prisene så blir gjeldende for *hele markedet,* som fra 2021 og med åpningen av de to nye kablene altså også gjelder Sør-Norge, *selv om en ikke importerer noe av den gassbaserte elektrisiteten.*

Jeg nevnte så vidt ovenfor at prisen for å produsere ny kraft er stigende, og at det derfor har vært et *politisk ønske* å få opp strømprisene så også ny kraft skal være lønnsom.

Dette ønsket næres naturlig nok i kraftbransjen selv og blant deres betalte analytikere, som jobber for muligheten til å investere i nye lønnsomme prosjekter, og det er derfor deres såkalte eksperter både jobber strategisk for å normalisere de nye prisene gjennom å peke på flest mulige upolitiske årsaker som jo også skal virke troverdige, men samtidig forsøker å tåkelegge de reelle årsakene til de høye strømprisene (kablene). Denne kommunikative spagaten kan vi noen ganger se utspille seg innenfor kort tidsrom, som da Tor Reier

[29] https://www.aftenposten.no/okonomi/i/73w023/rekordeksport-av-kraft-til-utlandet

[30] https://www.finansavisen.no/energi/2025/04/22/8259027/rekordhoy-strompris-tross-fulle-vannmagasiner-og-mildvaer?zephr_sso_ott=IZaMnF

Lilleholt – en av de mest siterte såkalte krafteksperte ne – uttalte seg til Nettavisen 4. november 2024 om de store prisforskjellene mellom Norge og på kontinentet. Selvsagt pekte han på vær og vind, men også han følte seg tvunget til å nevne at Statnett hadde redusert eksportkapasiteten til både Danmark, Tyskland og Storbritannia i tre dager på grunn av vedlikehold.

Figur 16. Energi Norge, som nå har skiftet navn til Fornybar Norge, er kraftbransjens interesseorganisasjon, og jobber strategisk for å tåkelegge debatten om årsaker. Her gjennom tidligere markedsdirektør Toini Løvseth, som svarer De Factos, 24.5.2022.

Samme Lilleholt uttalte bare en liten måned senere (4. desember 2024) til Teknisk Ukeblad at fornyelse av kablene til Danmark ikke ville øke strømprisene. Det siste var kommet i spill politisk etter at programkomiteen i Arbeiderpartiet gikk inn for å droppe fornyelse, noe som senere ble vedtatt på partiets landsmøte, og da måtte Lilleholt bruke av sin kapital som krafteksper t til å forsvare kraftbransjens interesser. Årsaken til at han må forsvare deres interesser, er at Lilleholts arbeidsgiver, Volue insight, er eid nesten 60 prosent av Arendals Fossekompani som har direkte interesse i høye kraftpriser, og mens Volue søker å fremstå som et uavhengig analyseselskap, er det nok mer riktig å

karakterisere dem som et innovativt, eksternt kommunikasjonsbyrå for Arendals Fossekompani og resten av kraftbransjen.

En annen aktør som har jobbet for høyere kraftpriser er Statnett. Dette statsforetaket har ansvar for å utvikle, eie og drive det sentrale elektrisitetsnettet i Norge, og er også den norske parten i utenlandskablene. I tråd med nyliberal tenkning om offentlig sektor, er statsforetaket relativt selvstendig, og skal i hovedsak operere som en kommersiell aktør. Og siden store inntekter kommer fra flaskehalsinnteker i utenlandskablene, har Statnett over tid både fått en egeninteresse av å etablere flere slike, og levert mildt sagt fordreid faktagrunnlag til politiske myndigheter.

Figur 17. En av mange Statnett-rapporter som forsøker å underspille betydningen av utenlandskablene.

Statnett har også deltatt i diskusjonen om strømpriskrisen, og stort sett levert rapporter som forsøker å underspille betydningen av de to kablene som åpnet i 2021. Tidligere Olje- og energiminister Ola Borten Moe fra Senterpartiet, som var minister da de to kablene ble godkjent i 2012, sa på Dagsnytt 18 29. juli 2022 at han «åpenbart ble feilinformert» da beslutningen om å bygge kablene ble tatt.

Men selvsagt finnes det også politikere, også blant dem som har sittet i regjering, som har ønsket seg høyere priser, og har vært fullstendig klar over hva som kom til å bli konsekvensene av å koble et lite kraftmarked tett sammen med et stort. Tidligere olje- og energiminister Tord Lien fra Fremskrittspartiet, som overtok som olje- og energiminister etter Ola Borten Moe, uttalte på Statnetts

høstkonferanse i 2013, at «flere kraftkabler til utlandet skal gjøre fornybar energi lønnsomt i Norge». Han var nok ikke den eneste i forsamlingen som hadde den oppfatningen.

Figur 18. E24 oppsummerer Tord Liens budskap på Statnetts høstkonferanse i 2013.

Vi kan bare gjenta igjen at det er ingen tvil om at det er åpningen av de to kablene fra Sør-Norge til Tyskland og Storbritannia i 2021 som er hovedårsaken til strømpriskrisen. Sentrale aktører har vært fullstendig klar over dette hele tiden, og jobbet strategisk for det, fordi de har egeninteresse av det.

Heldigvis har den offentlige samtalen om årsakene etter hvert beveget seg såpass mye, at de fleste ansvarlige politiske aktører i dag anerkjenner kablenes betydning.

2.3 Regjeringens svar på strømpriskrisen

Energiminister Terje Aasland ble før jul 2024 så oppgitt over prisene at han kalte strømpriskrisen en «helt jævlig situasjon». En treffende beskrivelse.

Figur 19. Energiminister Terje Aasland er fortvilet over egen manglende handlekraft mot strømpriskrisen. Kilde: VG/NTB 11. desember 2024[31]

Både forståelsen av årsaker og alvorlighetsgrad har endret seg over tid, og i tråd med dette har også de politiske tiltakene blitt gradvis mer potente. Fra strømstøtteordning, til skroting av nye utenlandskabler til «Norgespris» på strøm

[31] https://www.vg.no/nyheter/i/VzomJr/energiministeren-om-skyhoeye-stroempriser-en-helt-jaevlig-situasjon

– en fastpris på 40 øre for husholdningene. Med innføringen av Norgespris kan man med en viss rett hevde at husholdningene nå blir fullstendig skjermet fra krisens konsekvenser. Og det på et nivå – 40 øre/kWh – bare like over de 33 øre/kWh som var gjennomsnittsprisen de siste ti år før krisen. Norgespris har i praksis gjort strømpriskrisen irrelevant for privatkunder.

Alt dette er vel og bra, men fremdeles er det slik at staten henter inn mye mer ekstrainntekter på de høye strømprisene enn de betaler ut igjen i strømstøtte eller støtte til Norgespris, og summerer man opp summene gjennom hele strømpriskrisen, har staten fått økt inntekter med over 100 milliarder ekstra også etter at de har betalt ut igjen kompensasjon. Viktigere er imidlertid at regjeringens tiltak ikke treffer norsk industri som hverken dekkes av strømstøtteordning eller Norgespris. Her er man prisgitt det fastprisregimet som ble innført for noen år siden, med fastprisavtaler på rundt 70-90 øre. Industrien selv rapporter imidlertid at disse er både for dyre, for lange, for lite fleksible og for usikre.

Regjeringens andre svar til industrien, er i tråd med det som har vært kraftbransjens foretrukne svar hele tiden, og som ble spissformulert av Energikommisjonens «Mer av alt - raskere»[32] og også stadfestet av regjeringens strømprisutvalg[33] - at for å redusere prisene må vi ha større tilbud av kraft, eller altså bygge ut mer kraft. Dessverre er ikke denne årsaksforståelsen riktig, da det som vi viste i forrige delkapittel om mulige forklaringer på strømpriskrisen, gjennom hele krisen har vært historisk sett store overskudd av kraft i Norge. Det er etter åpningen av de nye utenlandskablene ingen enkel sammenheng mellom utbygging av ny kraft og lavere priser i Norge.

Selv om regjeringen fortjener skryt for tiltakene rettet mot husholdningene, så har de i realiteten ingen gode svar til industrien, noe som er ganske paradoksalt.

---

[32] NOU 2023:3 Mer av alt – raskere. Energikommisjonens rapport.

[33] Se *Balansekunst – Rapport fra strømprisutvalget*, 12. oktober 2023.

I dag er det tilnærmet tverrpolitisk enighet om viktigheten av å opprettholde de særnorske, lave strømprisene og sikre norsk industri tilgang til norsk kraft. Som mandatet til energikommisjonen uttrykker det så tydelig: «tilgang til ren og rimelig kraft har i årtier vært den norske industriens fremste konkurransefortrinn», og «regjeringen ønsker at dette også i fremtiden skal være fortrinnet for norsk industri.» Betydningen av strømprisen for norsk industri er altså ikke kontroversiell retorisk, likevel skorter det på konkrete tiltak.

2.4 Har vi fremdeles en strømpriskrise?

Vi har sett at strømpriskrisen var på sitt mest intense i 2022, og selv om prisene siden har stabilisert seg noe lavere enn da, så er det likevel fire grunner til at det fremdeles er riktig å snakke om at vi har en strømpriskrise.

1. Mens produksjonskostnadene har ligget fast på under 15 øre/kWh, har strømprisene nå stabilisert seg på et varig høyere nivå.
2. Prisene er ekstremt ustabile med variasjoner mellom null og 14 kroner, og de er i tillegg ofte helt uforståelige – som når de går i taket til tross for fulle magasiner og milde temperaturer.
3. Det har utviklet seg store regionale forskjeller som fører til konkurransevridninger mellom næringsliv internt i Norge.
4. De politiske tiltakene for å avdempe konsekvensene av strømpriskrisen er gode for privatkunder (selv om også disse nå betaler mer for strøm enn tidligere), men tiltakene for næringsliv, industri, infrastruktur og kommune-Norge er, som vi skal vise i resten av rapporten, svært mangelfulle.

3. Strømpriskrisen og norsk industri

Så hvilke konsekvenser har strømpriskrisen fått for norsk industri? Det vil vi beskrive i det følgende kapittelet.

3.1 Makrotall for industrien

Det er selvsagt ulike måter man kan analysere utviklingen i industrien gjennom strømpriskrisen. Man kan for eksempel se på omsetning eller antall arbeidsplasser.

Når man undersøker omsetning for norsk fastlandsindustri, så ser vi en gradvis økning for industrien de siste årene.

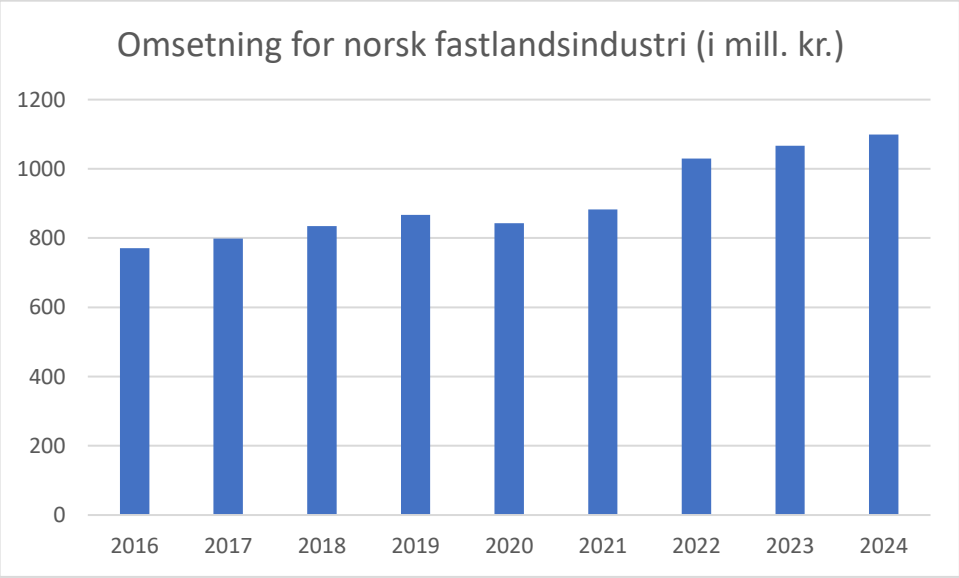

Figur 20. Omsetning for norsk fastlandsindustri. Kilde: SSB

Når det kommer til antall sysselsatte, har dette holdt seg helt stabilt de siste ti årene, med bare et par tusen sysselsatte i variasjon mellom bunnpunktet 221 1179 i 2021 og toppunktet 224 995 i 2016. Det er altså lite som tilsier at industrien står i krise om en bare ser på de overordnede makrotallene.

En annen mulighet som kanskje er mer treffende når målet er å undersøke strømpriskrisens betydning for industrien, er å undersøke utviklingen i

kraftforbruk. Da skiller Statistisk Sentralbyrå mellom kraftforedlende industri og ikke-kraftforedlende industri.

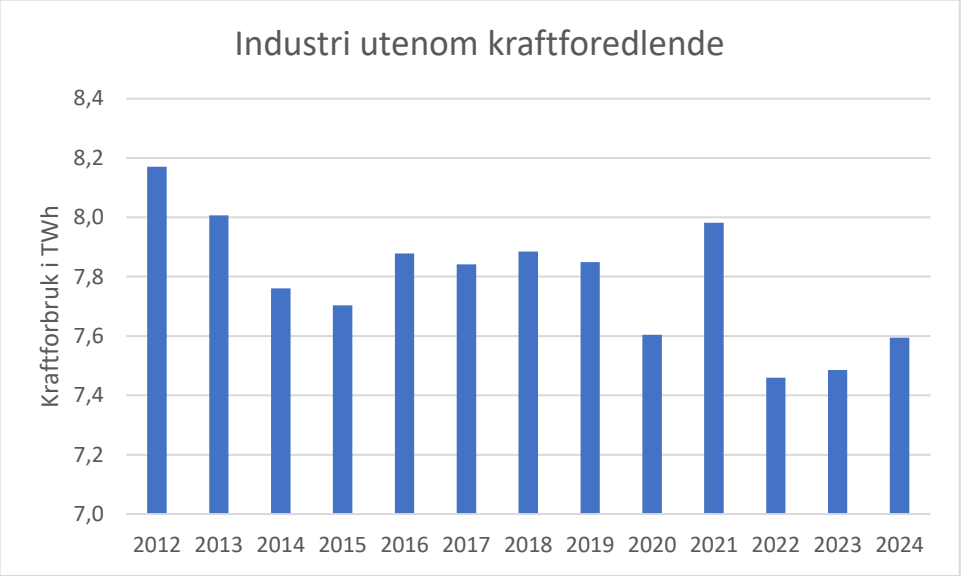

Figur 21. Kraftforbruk for industri utenom kraftforedlende. Kilde: SSB

Her ser vi en tydelig trend, kraftforbruket er klart synkende gjennom strømpriskrisen, men det er likevel små tall det er snakk om.

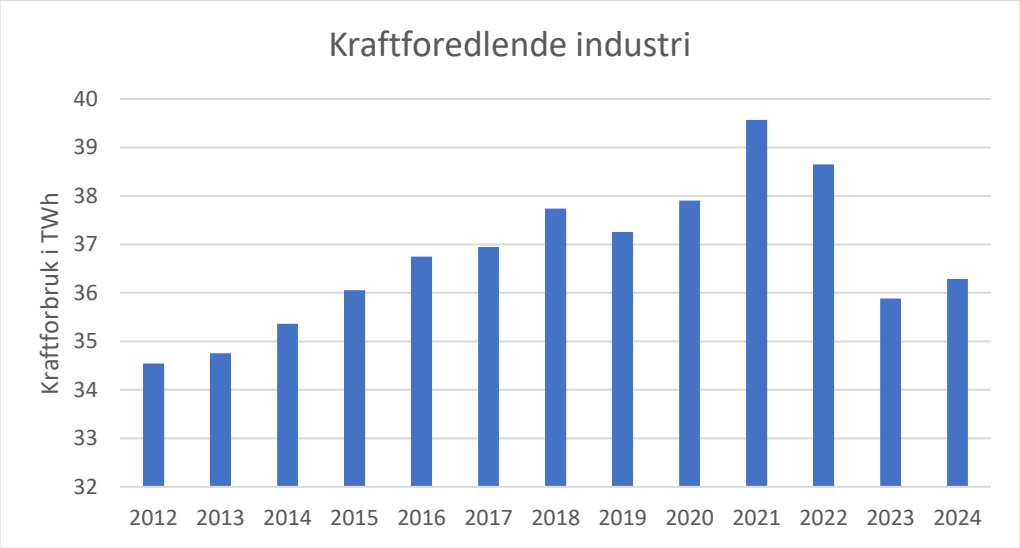

Figur 22. Kraftforbruk i kraftforedlende industri. Kilde: SSB

Også for kraftforedlende industri ser vi en tydelig nedgang, fra det som riktignok var en topp i kraftforbruk i 2021, på hele 3,2 TWh. Eller hele 9 prosent av det totale forbruket på bare tre år. La oss nå se på industriens kraftforbruk samlet.

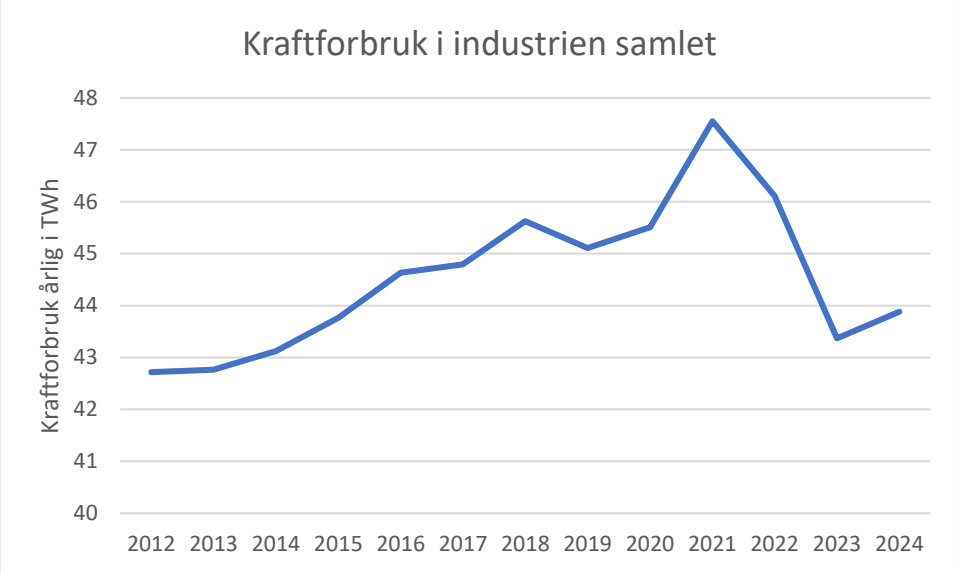

Figur 23. Kraftforbruk for industrien samlet.. Kilde: SSB

Også her ser vi en svært solid reduksjon i kraftforbruk siden toppåret 2021 på hele 3,7 TWh, eller tilsvarende 7,5 prosent av forbruket i toppåret.

Figur 24. Nettavisen Europower 24. juli 2023

I en forstand kunne man selvsagt sagt at det var positivt at kraftforbruket reduseres, særlig om det fører til samme produksjon. Vi ser jo at både omsetning har vært økende, og sysselsetning har holdt seg stabilt. Så hvordan har produksjonen utviklet seg?

Når vi undersøker den faktiske industriproduksjonen i Norge, og setter årsskiftet 2020/2021 som nullpunkt, og holder olje- og gassnæringen utenfor, kan vi lage følgende tabell.

	2021M01	2022M01	2023M01	2024M01	2025M01	2026M01
Produksjonsindeks. Tremåneders glidende gjennomsnitt, sesongjustert						
Nærings-, drikkevare- og tob.ind. (i alt)	99,6	97,4	96,9	95,0	98,2	98,0
Næringsmiddelindustri	99,6	97,0	96,7	94,7	98,3	97,8
Tekstil-, bekledn.-, lærvareind.	101,9	102,0	100,5	107,5	107,9	107,5
Trelast- og trevareindustri	100,5	104,2	88,8	78,6	81,7	71,7
Papir- og papirvareindustri	99,4	106,0	98,3	89,0	95,6	90,1
Trykking, grafisk industri	101,6	102,5	102,8	97,6	94,5	92,8
Oljeraff., kjemisk farmas. industri (i alt)	99,1	97,6	98,8	95,0	93,0	96,8
Kjemiske råvarer	94,3	98,3	89,1	89,9	87,3	88,2
Gummi, plast, mineralsk industri mv.	101,5	100,6	94,7	82,2	81,6	81,6
Metallindustri (i alt)	100,2	106,1	92,8	94,3	92,4	94,9
Ikke-jernholdige metaller	100,1	102,7	92,7	89,6	92,2	93,9
Metallvareindustri	99,3	103,3	108,3	113,1	120,1	128,9
Dataindustri og elektrisk utstyrsindustri	106,0	103,8	102,4	110,7	116,7	128,6
Maskinindustri	101,2	101,0	106,5	107,7	108,3	116,1
Bygging av skip og oljeplattformer	107,9	97,4	118,2	136,6	150,9	159,5
Annen verkstedsindustri	97,2	105,3	106,7	111,2	105,0	107,3
Maskinreparasjon og -installasjon	99,6	100,9	104,7	110,2	117,6	123,6
Møbelindustri og annen industri	99,0	99,9	87,2	82,0	89,0	83,2

Tabell 1. Oversikt over produksjonsutvikling i norsk industri siden 2021. Kilde: SSB.

Det som er slående her er at produksjonen riktignok ikke er i fritt fall noen steder, men at en del sentrale produksjoner er i betydelig tilbakegang gjennom strømpriskrisen. Det gjelder blant annet metallindustrien, møbelindustri og trelastindustri. Samtidig ser vi at særlig verftsindustrien har økt sin produksjon betydelig, sannsynligvis takket være oljeskattepakken. Det som inngår i kraftforedlende industri, nemlig kjemisk industri inkludert plast, metallindustri og papirindustri, har alle fått redusert sin produksjon. Unntaket er metallvareindustri, som er mer avansert bearbeiding av metallvarer til for

eksempel bildeler. Hvilke konsekvenser har så det? La oss nå gå litt nærmere inn på betydningen av den kraftforedlende industrien.

3.2 Kraftforedlende industri

Den kraftforedlende industrien eksporterer for 200 milliarder. Dette er over halvparten av den totale norske eksporten av det vi kan kalle tradisjonelle industriprodukter, og industrien er dermed svært viktig for norske statsfinanser og dermed mer indirekte, finansieringen av velferdsstaten.

I tillegg sysselsetter industrien i dag om lag 17 000, og om en tar med at hver direkte arbeidsplass genererer minst 1,5 arbeidsplasser i lokalsamfunnet, representerer den kraftforedlende industrien rundt 40 000 arbeidsplasser – i all hovedsak lokalisert på mindre industristeder som Finnsnes, Sørfold, Glomfjord, Mo i Rana, Mosjøen, Skogn, Orkanger, Bremanger, Sunndal, Årdal, Høyanger, Sauda, Odda, Bjølvefossen, Husnes, Karmøy, Lista og Herøya – i tillegg til større steder som Kristiansand og Sarpsborg.

Betydningen av denne industrien er altså betydelig i form av sysselsetning – men enda større når en reflekterer over hvor viktig den er for disse stedene. På Sunndalsøra sysselsetter eksempelvis Hydro 700 av en total arbeidsstyrke på 4000, i en kommune med 7000 innbyggere. Det sier seg selv at Sunndalsøra og lignende steder går en tung tid i møte uten den kraftforedlende industrien samfunnet er bygget opp rundt.

Så må også klimaeffekten nevnes. For produkter produsert i Norge innen den kraftforedlende industrien, har mye lavere CO2-avtrykk enn tilsvarende produkter produsert andre steder. Så lenge norsk kraft i hovedsak er produsert med lave CO2-utslipp, så vil enhver flytting av produksjon fra land med kraft som i større grad er produsert fra fossile energikilder, bidra til å redusere internasjonale klimagassutslipp. Potensialet for en større norsk kraftforedlende industri er dermed også et potensial for lavere klimagassutslipp globalt.

Et eksempel som illustrerer det siste poenget, er at aluminium produsert i Norge vil ha klimaavtrykk på under 3,5 tonn CO2 per tonn aluminium, mens produksjon i Kina basert på kullkraft vil ha et avtrykk nærmere 20 tonn CO2 per tonn aluminium. Det globale gjennomsnittet er 16 tonn. Aluminiumsproduksjon i Norge slipper altså ut rundt 20% sammenlignet med utslippene knyttet til produksjon internasjonalt.

Den kraftforedlende industrien står for rundt 30 prosent av totalforbruket av strøm i Norge. For en del av bedriftene, utgjør gjerne kraftkostnadene mellom 20 og 50 prosent av produksjonskostnadene, og det er derfor åpenbart at de mangedoblede strømprisene er eksistensielle for disse bedriftene.

De Facto har tidligere utformet en rapport som analyserer konsekvensene for kraftforedlende industri i Norge ved en ytterligere økning i strømprisen på 10 øre/kWh, og funnet at dette vil øke energikostnadene med ca. 3,7 milliarder kroner, og på kort sikt true 400 arbeidsplasser i stålindustrien, 600 i ferrolegeringsindustrien og 800 innen treforedling, i tillegg til ringvirkninger. Totalt beløper det seg til 4-5 000 arbeidsplasser.[34]

Men forskjellen på gjennomsnittlig strømpris i perioden 2010-2020 og gjennomsnittet i 2021 var altså 43 øre, og opp mot gjennomsnittet for 2022 er det hele 153 øre. Enten vi legger Norsk Industri, Industriaksjonen eller De Factos analyser til grunn, så vil de prisene vi har hatt siden 2021 i praksis utradere hele den kraftforedlende industrien når fastpriskontraktene går mot slutten. Det er heller ikke noen som er uenig i en slik virkelighetsbeskrivelse. Den kraftforedlende industrien i Norge lever av forutsigbar tilgang til billigere kraft enn i våre naboland.

Som vi så ovenfor har strømpriskrisen ført til redusert strømforbruk og produksjon innen kraftforedlende industri. At konsekvensene ikke har blitt

[34] Se De Facto-rapport 1/2019: EUs energiunion, strømprisene og industrien (av Roar Eilertsen).

større, skyldes i hovedsak to faktorer. For det første har flere av bedriftene i kraftforedlende industri fastprisavtaler med priser nærmere kraftprisene før strømpriskrisen. Flere av disse kontraktene varer helt til 2030. I tillegg så har også en rekke av produktene kraftforedlende industri produserer økt kraftig i pris. Disse to faktorene gjør at det foreløpig ikke er noen enorm krise innen den kraftforedlende industrien, men som vi viste i forrige kapittel, er tendensen likevel tydelig.

3.3 Noen eksempler

Og det er flere enkeltselskaper som sliter, og det skaper også strukturelle utfordringer for bransjen at prisene er så høye, blant annet ved at den kraften selskapene får gjennom fastprisavtaler, kan være mer verdt enn produktene de vanligvis bruker kraften til å skape. Da vil de på kort sikt tjene mer på å selge kraften i kraftmarkedet enn på å bruke den i industriell produksjon. Et eksempel på dette så vi da Hydro Aluminium i september 2022 stengte ned aluminiumsproduksjon på Husnes og Karmøy og heller solgte kraften direkte.

Et selskap innen kraftforedlende industri som har fått store utfordringer som følge av strømpriskrisen, er Glencore nikkelverk. Da strømprisene var på sitt verste i 2022 fikk selskapet ekstra utgifter på 2 millioner dagen, og gjennom året ekstra strømutgifter på om lag 200 millioner. Glencore får riktignok mye av kraften gjennom fastprisavtaler på mellom 30 og 40 øre som ble inngått før strømpriskrisen, men disse skal snart reforhandles, og de beregner da at ti øre økt strømpris, gir dem 50 millioner ekstra i strømutgifter. Dette betyr at om de må reforhandle om priser rundt dagens nivå, vil de flere hundre millioner i økte utgifter. For et selskap som Glencore, som har årlige inntekter på mellom 1,5 og 2 milliarder kroner, sier det seg selv at noen hundre millioner vil utgjøre en enorm forskjell, og være et sterkt insentiv til å legge ned eller flytte produksjonen.

Et tredje eksempel er Elkem, som i februar annonserte at de midlertidig stenger ned sin silisiumproduksjon ved Salten og Rana som en direkte konsekvens av høye strømpriser. Et interessant moment med denne nedstengningen, er at den kommer i NO4 som til nå har vært skånet for de verste utslagene av strømpriskrisen. Men som vi viste ovenfor, har også NO4 har betydelig høyere strømpriser så langt i 2026, og Elkem tok altså konsekvensen av dette da de stengte ned.

10. februar 2026 kl. 15:16

NYHETSSENTER NORDLAND

Elkem stanser produksjonen i Salten og Rana

Elkem ASA stanser produksjonen midlertidig ved sine verk i Salten og Rana fra 13. februar, skriver selskapet i en pressemelding.

Årsaken er krevende markedsforhold, høye lagernivåer og høye strømpriser.

Produksjonsstansen omfatter tre ovner i Salten og to i Rana. Selskapet opplyser at tiltaket kan føre til midlertidige permitteringer av ansatte.

Ifølge selskapet gjøres grepet for å tilpasse seg situasjonen i markedet og kraftsituasjonen i regionen.

Verket i Rana produserer ferrosilisium, som er et kritisk råmateriale for stålindustrien. Ved Salten produseres det i hovedsak silisium, som brukes i alt fra keramikk og batterier til aluminiumslegering.

Det kommer ikke frem av pressemeldingen nøyaktig hvor mange ansatte som kan bli berørt av de varslede permitteringene, eller hvor lenge stansen vil vare.

FOTO: FRANK NYGÅRD / NRK

Figur 25. NRK 23. mars 2026.

En av de to ovnene i Rana ble åpnet igjen denne uken.

Den viktigste konsekvensen av strømpriskrisen er likevel at den treffer så bredt. Selvsagt treffer den kraftforedlende selskaper som Benteler Automotive Raufoss som fikk 50 millioner ekstra regning i 2022, eller hjørnestensbedriften Aludyne i Farsund som mot slutten av 2023 si opp 30 av 250 ansatte som en direkte konsekvens av utgiftsøkningene knyttet til strømpriskrisen. Men både bakerier,

vaskerier, slakterier, butikker og en hel rekke andre virksomheter, særlig mindre, har fått betydelig økte kostnader som følge av strømpriskrisen.

I rapporten *Hvordan fastsettes de norske strømprisene: Konsekvenser for næringsliv og industri* viste vi konsekvensene for Hadeland Glassverk, Røros Hotellgruppen, Rec Solar, Drivstua Gartneri, Reppens Bakeri, Fatland AS, Gudbrandsdal Slakteri og Museum Vest, og bildet er det stort sett det samme: Nye utgifter i millionklassen, gjør fremtiden usikker. For Museum Vest sin del så vi høsten 2023 at de stengte flere av sine utstillinger (som Fjell Festning) for å spare penger. Disse er ikke blitt åpnet igjen.

3.4 Grønn industri

Regjeringen lanserte sommeren 2022 det de kalte et Veikart for grønt industriløft, som også ble oppdatert i 2023. Veikartet inneholder 100 tiltak, og det er særlig syv satsingsnæringer som trekkes frem:

- Havvind
- Hydrogen
- Batterier
- Maritim industri
- CO2-håndtering
- Skog-, tre- og bioøkonomi
- Prosessøkonomi

Av disse syv næringene vil utbyggingen av havvind åpenbart kunne ha fordel av den pågående strømpriskrisen, siden strøm nettopp er produktet det skal selge. Maritim industri vil sannsynligvis være mindre berørt av strømpriskrisen, mens skog-, tre- og bioøkonomi er berørt, men ikke avgjørende. For hydrogen, batterier, CO2-håndtering og prosessøkonomi stiller det seg dog verre, disse

potensielle industriene får alle svært mye vanskeligere rammevilkår av de høye strømprisene.

Prosessindustri overlapper i hovedsak med kraftforedlende industri, som vi gjennomgikk ovenfor. Her er som sagt kraftforbruket redusert med 9 prosent på tre år, og produksjonen er gått ned innen de fleste næringene innen kraftforedlende industri.

For en batterifabrikk, vil strømprisene utgjøre en vesentlig del av utgiftene, og en slik gigafabrikk som eksempelvis Morrow planla, ville fått økte utgifter til strømpriser på om lag 2 milliarder NOK om en sammenligner gjennomsnittsprisen fra 2010-2020 med gjennomsnittsprisen for 2022, og det var derfor forutsigbart – og spådd i tidligere De Facto-rapporter - at dette prosjektet kom til å grunnstøte.[35]

En annen aktør som ønsket å bygge gigafabrikk for batterier, er Freyr, som har ønsket å skape 2 500 arbeidsplasser direkte. De er lokalisert i Mo i Rana i Nord-Norge, og har dermed foreløpig vært vernet for strømpriskrisen, og gikk dermed lenge videre med sine planer, men etter at regjeringen annonserte at enorme mengder av Nord-Norges kraft skal reserveres Equinors elektrifisering av Melkøya, så flere aktører i landsdelen at fremtiden for kraftforedlende industri også her ble krevende. Bare dager etter elektrifiseringsvedtaket, slo solkraftselskapet Norwegian Crystals fra Glomfjord seg konkurs[36], og 9. november samme år annonserte også Freyr at de kutter kraftig i sin batterisatsing i Mo i Rana. Senere har Freyr blitt mest kjent for å ha benyttet seg av generøse subsidier til ekstreme lederlønninger og bonuser, og den planlagte gigafabrikken i Mo i Rana blir mest sannsynlig stående tom.

---

[35] Se De Facto-rapporten Hvordan fastsettes de norske strømprisene, side 42- 47.

[36] Se https://www.nrk.no/nordland/norwegian-crystals-er-konkurs_-70-personer-misterjobben-1.16523978

Det samme bildet avtegner seg på karbonfangst, og -lagring.[37] Det handler i prinsippet nettopp om å bruke energi direkte til å enten binde opp CO2 eller presse det tilbake i reservoarer hvor det skal oppbevares. Det er energiintensive prosesser, som må benytte ren elektrisitet om det skal gi en klimaeffekt. Da er kraftpriser selvsagt avgjørende. Prestisjeprosjektet Northern Lights fikk likevel sine første injiserte CO2 i august 2025, og forhåpentligvis danner dette grunnlaget for en større industri. Det er likevel riktig å si at det går svært sakte også med karbonfangst og -lagring.

Hydrogen ble for noen år siden hypet som en av de virkelig store nye grønne næringene. Sintef estimerte da at produksjon av hydrogen fra naturgass med CO2-håntering vil kunne gi 25 000 til 35 000 arbeidsplasser. Sintef estimerer også at et europeisk hydrogenmarked vil kunne nå 1 200 milliarder NOK i 2050.[38]

Hydrogen kan deles inn i flere typer avhengig av fremstillingsmåte. Grønt hydrogen utvinnes nettopp gjennom å bruke elektrisitet til å spalte vann i hydrogen og oksygen i en prosess som kalles elektrolyse. Her er elektrisiteten – og dermed strømprisene – så å si den eneste innsatsfaktoren av betydning. Men også ved blått hydrogen kreves det store mengder kraft. Da er det for å drive karbonfangstprosessen en trenger elektrisiteten (eller annen energi, men hele poenget forsvinner om en benytter fossile kilder).

Hydrogen har de siste årene fått mest oppmerksomhet for at det opptar en svært vesentlig del av «kraftkøen» hos Statkraft,[39] som altså ikke blir realisert fordi

---

[37] Karbonfangst og lagring forkortes gjerne til CCS som betyr Carbon Capture Storage. I tillegg er det vanlig å skrive om CCUS som står for Carbon Capture Utilization and Storage, altså karbonfangst, -bruk og -lagring. I det følgende bruker vi for enkelhetens skyld betegnelsen karbonfangst, og -lagring selv når vi (som ved arbeidsplassestimater) også mener CCUS.

[38] Se Sintef-rapporten «Energi og Industri» fra 2019.

[39] Se De Facto-rapporten "Hvem tar kraften? Hvordan dagens tildelingsregime styrer Norge mot kraftunderskudd", fra 2025.

markedsbetingelsene ikke er til stede. I stedet virker det å foregå en storstilt omdanning av selskaper fra hydrogen/ammoniakk til datasentre, som slik benytter seg av den verdien denne kraftreservasjonen har til å starte annen virksomhet.

Det er altså ikke bare eksisterende kraftforedlende industri som rammes av høye strømpriser. Både batterier, hydrogen/ammoniakk og karbonfangst- og lagring fremheves stadig som viktige fremtidsnæringer for Norge. Alle tre vil de være helt avhengig av tilgang på ren og rimelig kraft, og per i dag ser det rimelig mørkt ut for samtlige.

4. Strømpriskrisen og godstrafikken

Det har over mange år vært et viktig politisk mål å få mer gods bort fra vei, og over til sjø og bane.

Årsakene er mange. En ting er at landtransporten er preget av mye sosial dumping,[40] et annen argument er arealeffektivitet og fornuftig bruk av plass og å slik hindre press på utbygging av mye nye motorveier og tilsvarende nedbygging av natur. Et tredje argument er at det er betydelig mindre ulykker knyttet til godstog og båter i forhold til godstrafikk på vei, mens et fjerde er den lokale forurensningen fra veitrafikken med svevestøv og luftkvalitet, som kan kraftig forbedres ved en overgang. Sist men ikke minst så er det selvsagt også tungtveiende klimaargumenter for en overgang. Å flytte gods fra vei til sjø og bane ligger inne hos Miljødirektoratets lister over mulige tiltak for å redusere norske klimagassutslipp.[41]

Alt i alt fremstår å flytte gods fra vei til sjø og bane som et politisk kinderegg med bare oppsider, og ikke overraskende, så har skiftende regjeringer nettopp derfor hatt et mål om å overføre om lag 30 prosent gods fra vei til sjø og bane. Dette målet ble av kostnadsmessige grunner riktignok tonet ned i siste Nasjonal transportplan som ble lagt frem i 2024, men det står fremdeles fast at det store flertallet av norske politikere og andre interesseorganisasjoner ønsker en overgang til sjø og bane.

For industrien er godstrafikken akkurat som kraftsystemet en viktig del av infrastrukturen, og det er viktig at denne fungerer så godt som mulig, både at den er stabil, har konkurransedyktige priser, leverer skikkelige arbeidsplasser uten sosial dumping og bidrar til å redusere klimagassutslipp. For all godstrafikk er

[40] Dette har vært dokumentert gjentatte ganger over lang tid, og er også bakgrunnen for at lønns- og arbeidsvilkårene for godstransport med kjøretøy over 3500 kg ble allmenngjort i 2015. Arbeidstilsynet avdekket likevel i 2022 at minst 30 prosent fremdeles ikke får det de har krav på.

[41] Se feks Miljødirektorates rapport «Klimatiltak I Norge. Kunnskapsgrunnlag 2025».

energikostnader viktig, men jernbanen står selvsagt i en særstilling ettersom mellom 80 og 90 prosent av energien som brukes her er elektrisk. Slik blir godstransport på jernbanen direkte påvirket av de økte strømprisene. I det følgende kapittelet vil vi undersøke status for godstrafikken på jernbane i Norge og strømpriskrisens konsekvenser for denne.

4.1 Status for godstrafikken

Godstrafikken på jernbanen frakter årlig 35 millioner tonn gods i året, noe som reduserer norske klimagassutslipp med om lag 180 000 tonn CO2 årlig.

Godstrafikken i Norge var som resten av jernbanen organisert under det statlige NSB som hadde monopol på godstrafikken. Dette monopolet ble opphevet i 2002 for grenseoverskridende godstrafikk, og så i 2007 da også innenlands godstransport ble konkurranseutsatt. Som en følge av dette ble NSB Gods omdannet til CargoNet, som fremdeles er heleid av statlige Vy – som jo er det «moderne» navnet på NSB. CargoNet har siden monopolet ble opphevet forblitt den største aktøren på norsk jernbane.

I dag står gods på bane for rundt 7 prosent markedsandel innenlands, noe som er en sterk nedgang på få år – så sent som i 2022 var andelen 10 prosent., samtidig som lastebiltransporten har økt.[42]

Dette skyldes særlig at infrastrukturen på jernbanen er dårlig og nedslitt og har et stort vedlikeholdsetterslep, noe som fører til stadige nedstengninger som igjen går utover punktligheten til selskapene. At eksempelvis Nordlandsbanen har vært stengt over tid fører til at næringslivet flytter godstrafikken over til vei. Dovrebanen var i perioden 2023 til mai 2025 stengt hele 365 dager, og det blir selvsagt vanskelig for jernbanen å vinne den tapte godstrafikken tilbake. Men

[42] Tallene er fra CargoNet og er hentet i desember 2025. Oslo Economics-rapporten «Kan godstrafikken på jernbanen reddes? En analyse av togets betydning og konsekvenser ved bortfall» fra mars 2025 opererer med noe lavere tall, og oppgir 5 prosent andel.

også kapasitetsproblemer for eksempel på Alnabruterminalen, ansvarspulveriseringen som fulgte Høyre-regjeringens jernbanereform, og ikke minst de økte kostnadene knyttet til strømpriskrisen gjør at fremtiden til godstrafikken på jernbanen i dag er usikker. Alle godsselskapene taper penger, og har tapt penger over tid.

Aktører som driver godstrafikk på jernbanen

- CargoNet er som nevnt heleid av Vy og dermed den norske staten, het NSB Gods frem til 2002 og kjørte da og fremdeles gods over hele landet. De er den klart viktigste aktøren i det norske godsmarkedet. De hadde driftsinntekter på 1,3 milliarder i 2024, og gikk om lag 234 millioner i minus. De har tapt penger alle de siste fem årene.
- OnRail er et norskeid jernbaneselskap som tidligere het Raumabanen AS og har sitt utgangspunkt i godstransport mellom Åndalsnes og Oslo, men som siden 2023 også har kjørt mellom Oslo-Trondheim, Oslo-Bergen og Oslo-Stavanger. Selskapet hadde driftsinntekter på 286 millioner i 2024, og gikk om lag 20 millioner i minus. De hadde et marginalt overskudd i 2021, men har ellers tapt penger hvert år de siste fem årene.
- Grenland Rail AS ble etablert i 2005 i Skien, men har fra 2012 kjørt gods på jernbanenettet i hele Norge, og har også virksomhet i Sverige. Selskapet hadde driftsinntekter på 396 millioner i 2024, og gikk om lag 50 millioner i overskudd. Selskapet har tjent penger de siste årene.

I tillegg til disse tre selskapene kjører noen svenske selskaper som Hector Rail AB og Tågåkeriet AB gods over grensen.

Tidligere var det imidlertid flere aktører.

- Cargolink med 70 ansatte ble avviklet i 2016 grunnet store underskudd.
- Green Cargo, den norske satsingen til svenske SJ, ble avviklet i Norge mot slutten av 2022 og 120 ansatte mistet jobben. Dette skjedde altså etter at strømpriskrisen hadde rammet Norge for fullt. Her var den

offisielle begrunnelsen fra selskapet blant annet «den sterke prisveksten på energi».

- BLS Rail AS, som også er svenskeid, gikk konkurs sommeren 2025 og 60 mistet jobben.

Kort sagt ser vi at status for godstrafikken på jernbanen i Norge er at det blir gradvis færre aktører, og de som er igjen har store utfordringer med lønnsomheten. Vi vil nå gå nærmere inn på situasjonen hos den største aktøren – CargoNet for å illustrere strømprisens betydning.

4.2 Strømprisens betydning

Som allerede nevnt har CargoNet med få unntak tapt penger de fleste år siden etableringen.

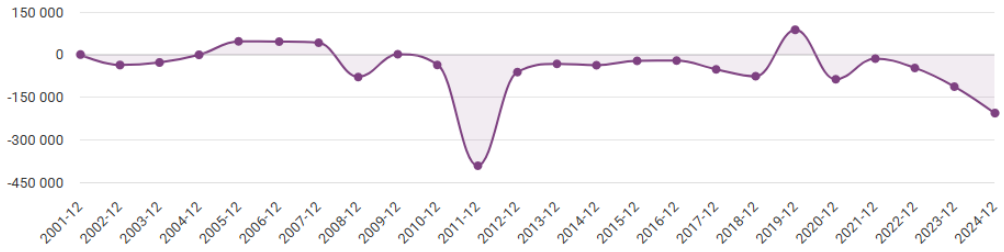

Figur 26. Årsresultat CargoNet 2002-2024

Resultatene har imidlertid blitt sterkt forverret de siste par årene, noe som samsvarer med strømpriskrisen. CargoNet sin tidligere administrerende direktør Ingvild Storås pekte også selv på strømprisene for å forklare utfordringene i 2022, og sa da til MTLogistikk at «De første åtte månedene i år har el-kostnadene våre økt med 75 prosent og diesel med over 100 prosent. I fjor utgjorde disse

kostnadene 11,3 prosent av utgiftene våre. I år er det økt til 15,3 – og det synes på økonomien».[43]

Dette er imidlertid det mest konkrete ledelsen i CargoNet har vært med tanke på strømutgiftene sine. På forespørsel ønsker de ikke å oppgi de konkrete utgiftene til strøm, og i offentlige regnskap er det heller ikke mulig å finne disse. Imidlertid oppgir CargoNet at de bruker om lag 100 GWh årlig. Basert på dette kan vi estimere de årlige strømkostnadene hvis vi vet hvor mye de betaler per kWh.

Det vet vi ikke, eksakt. Men jernbanen er organisert slik at BaneNOR er pålagt å kjøpe inn kraft til alle som drifter på jernbanen, og så selge den videre med bare et påslag for administrasjon. Det betyr både at CargoNet ikke selv har kontroll over innkjøpene, men også at strømutgifter ikke virker konkurransevridende. BaneNOR har over tid brukt en strategi med en kombinasjon av fastpriskontrakter og kjøp i det åpne markedet, dette førte til at da strømpriskrisen var på sitt verste, ble utgiftene til strøm likevel ikke så høye som de kunne blitt. Basert på denne kunnskapen, kan vi estimere strømutgiftene (inkludert mva og nettleie) for CargoNet siden 2012.

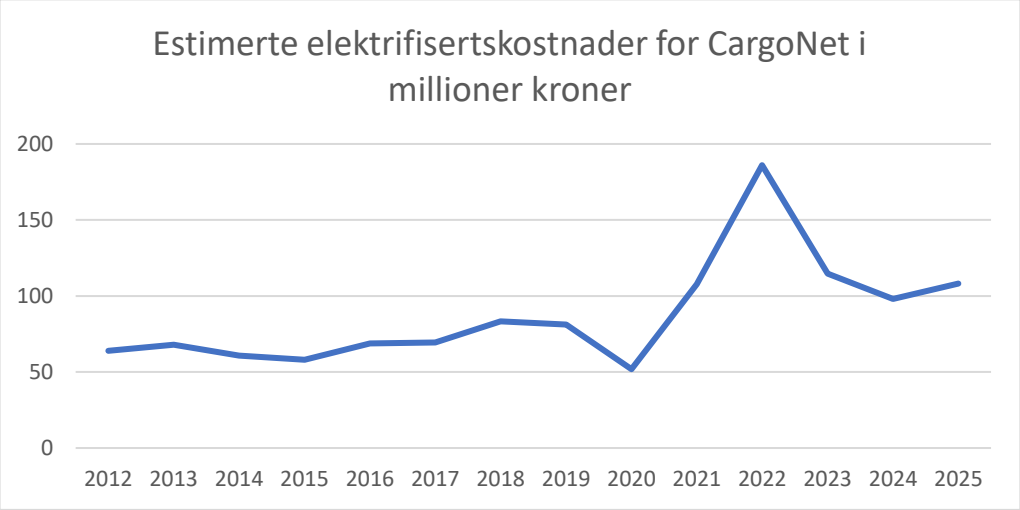

Figur 27. Estimerte elektrisitetsutgifter CargoNet 2012-2025

[43] https://www.mtlogistikk.no/cargonet-godstog-ingvild-storas/optimist-tross-stadige-tilbakeslag/701273

Vi ser at elektrisitetsutgiftene har vært sterkt økende gjennom strømpriskrisen, og også har stabilisert seg på et varig høyere nivå enn tidligere.

Hvis vi så sammenligner de estimerte elektrisitetsutgiftene med de totale utgiftene til CargoNet slik de fremgår av offentlige regnskapstall, så ser vi at de utgjør en klart økt, men ikke enorm andel av selskapets utgifter.

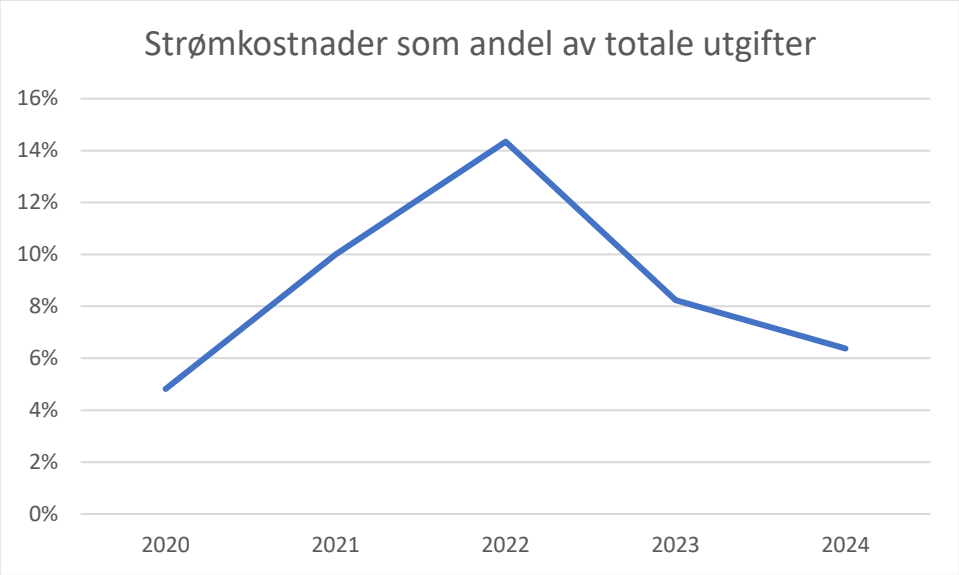

Figur 28. Estimerte elektrisitetsutgifter som andel av totale utgifter 2020-2024

Det er likevel verdt å nevne at i både 2022, 2023 og 2024 økte andre utgifter i selskapet betraktelig, blant annet på grunn av de mange stengte jernbanestrekningene. Dermed blir andelen de økte strømutgiftene utgjør muligens kunstig lave.

Uansett er det åpenbart ut ifra våre estimater, at de økte strømprisene utgjør en betydelig sten til byrden for CargoNet og andre aktører som ønsker å frakte gods på jernbanen.

4.3 Kan godstrafikken på jernbanen reddes?

«Kan godstrafikken på jernbanen reddes?» er tittelen på en rapport fra Oslo Economics, bestilt av arbeidsgiverforeningen Spekter og Norsk Jernbaneforbund. Tittelen understreker alvoret i en bransje med et samlet

underskudd på 260 millioner i perioden 2019-2023, som ville vært hele 677 millioner uten den statlige godsstøtten.[44] Det er åpenbart at mye i så fall må gjøres, ikke minst må det skje en kraftig oppgradering av infrastrukturen, både av dagens infrastruktur som har et vedlikeholdsetterslep på 130 milliarder, men også gjennom investering i ny infrastruktur ved flaskehalser som Alnabru. Vel så viktig er nok å igjen samle jernbanen i færre enheter, slik at en unngår dagens ansvarsfraskrivelse.

Når det kommer til energikostnader, så er det åpenbart at de økte strømprisene har utgjort en betydelig utfordring for godstrafikken på jernbanen, og en makspris på strøm på for eksempel 33 øre/kWh ville kunne bety innsparinger på kanskje 65 millioner for CargoNet – mer enn en firedel av underskuddet for 2024. Skal godstrafikk på jernbanen ha en fremtid i Norge, kreves det altså politisk vilje til å ta en rekke større grep.

[44] Se Oslo Economics-rapporten « Kan godstrafikken på jernbanen reddes? En analyse av togets betydning og konsekvenser ved bortfall» side 5-6

5. Strømpriskrisen og velferdskrisen

Denne rapporten inngår i en lang rekke rapporter fra De Facto, som først advarte mot en potensiell strømpriskrise om vi koblet oss for tett på det europeiske kraftmarkedet, og som siden 2021 har beskrevet både årsaker og virkninger av strømpriskrisen. Felles for de fleste av disse rapportene er at de har hatt et sterkt fokus på konsekvensene for norsk industri og næringsliv, slik også denne rapporten til nå har hatt.

Dette er naturlig, tallene for utviklingen i industrien taler for seg selv, som kapittel 3 ovenfor også viser. Men fra strømpriskrisen kom inn over oss for fem år siden, har vi også gradvis fått en annen krise: en økonomisk krise i norsk kommunesektor. Og siden norske kommuner er helt sentrale leverandører av velferdstjenester som helse, utdanning og eldreomsorg, ligger de innsparingene som norske kommuner har gjennomført og skal gjennomføre for å møte krisen, an til å skape en brutal *velferdskrise*.

Denne velferdskrisen har vært bredt kommentert og analysert i norsk offentlighet - men bare i begrenset grad i sammenheng med strømpriskrisen. Det følgende kapittelet vil beskrive og analysere omfanget av denne sammenhengen, og viser slik at strømpriskrisen ikke bare rammer forbrukere og næringsliv – men faktisk også selve den norske velferden.

5.1 Strømprisens direkte betydning

Ett unntak er Kommunekonsult-rapporten *Kommuner, vannkraftverk og strømutgifter* fra 2023[45] som faktisk analyserte utfordringene i kommunene direkte i sammenheng med strømpriskrisen. I rapporten skriver Fanny Voldnes at «Strømprisen har stor betydning også for kommunesektoren. Kommuner får

[45] Se https://www.kommunekonsult.no/wp-content/uploads/2023/10/Kommuner-vannkraftverk-og-stromutgifter.pdf

ingen konkret kompensasjon for høye strømutgifter, til tross for at økte strømpriser øker utgiftene til blant annet drift av sjukehjem, barnehager og skoler som kommuner har ansvaret for» og «Økte strømkostnader for kommunene vil på kort sikt måtte dekkes av kommunenes likviditetsbeholdning. Driftsresultatene svekkes, og i prinsippet må tjenestetilbudene reduseres.»

Strøm-sone	Kommune	Strømutgift kroner 2022	Strømutgift kroner 2021	Strømutgift Kroner 2019	Strømutgift Kroner 2015
NO1 Øst	Oslo	1 189 131 000	595 354 000	387 485 000	313 259 000
	Sarpsborg	108 840 000	60 214 000	44 793 000	31 094 000
	Aremark	2 557 000	1 843 000	1 047 000	1 073 000
	Hol	6 335 000	5 751 000	5 710 000	4 290 000
	Indre Østfold	63 762 000	49 018 000	38 346 000 1)	31 770 000 1)
NO2 Sør	Porsgrunn	54 357 000	38 622 000	38 191 000	29 471 000
	Siljan	4 161 000	2 968 000	2 543 000	2 030 000
	Lindesnes	47 969 000	30 723 000	23 560 000 2)	15 646 000 2)
NO3 Midt	Trondheim - Tråanten	42 070 000	113 976 000	110 649 000 3)	126 011 000 3)
	Kristiansund	29 587 000	29 167 000	26 966 000	21 489 000
	Oppdal	9 261 000	9 210 000	9 769 000	8 349 000
NO4 Nord	Tromsø	46 761 000	57 171 000	66 453 000	50 581 000
	Alta	12 255 000	20 505 000	24 837 000	15 644 000
	Steigen	4 609 000	5 120 000	5 316 000	3 370 000
NO5 Vest	Bergen	472 923 000	249 692 000	183 707 000	130 755 000
	Ulvik	6 483 000	3 685 000	2 862 000	1 968 000
	Bjørnafjorden	36 973 000	26 023 000	18 770 000 4)	16 179 000 4)

Figur 29. Oversikt over noen kommuners økte strømutgifter. Kilde: Kommunekonsult.

Vi ser at kommuner i NO1 omtrent har fått doblet sine strømutgifter fra 2021 til 2022, som igjen også var en betydelig økning fra 2021 og tidligere år. For Oslo kommune utgjorde økningen fra 2019 til 2022 en økning på 800 millioner kroner, for Bergen utgjorde økningen i samme tidsperiode nesten 300 millioner.

Samtidig understreker hun som sant er at kraftbransjen – som jo har hatt rekordinntekter siden strømpriskrisen – i stor grad er eid av norske kommuner. Imidlertid er dette eierskapet svært skjevt – bare om lag halvparten av norske kommuner har eierskap i kraftselskaper, og av dem er det under 30 hvor kraftinntektene utgjør over 30 prosent av driftsinntektene. Dette understreker at strømpriskrisen slår ut tilsvarende skjevt.

5.2 Krise i kommunesektoren

At kommunesektoren er i krise kan illustreres på ulike måter. En måte er å se utviklingen i antallet kommuner på ROBEK-listen. Dette er kommuner som får fratatt makt og slik blir satt under «administrasjon» til de har fått kontroll over økonomien.

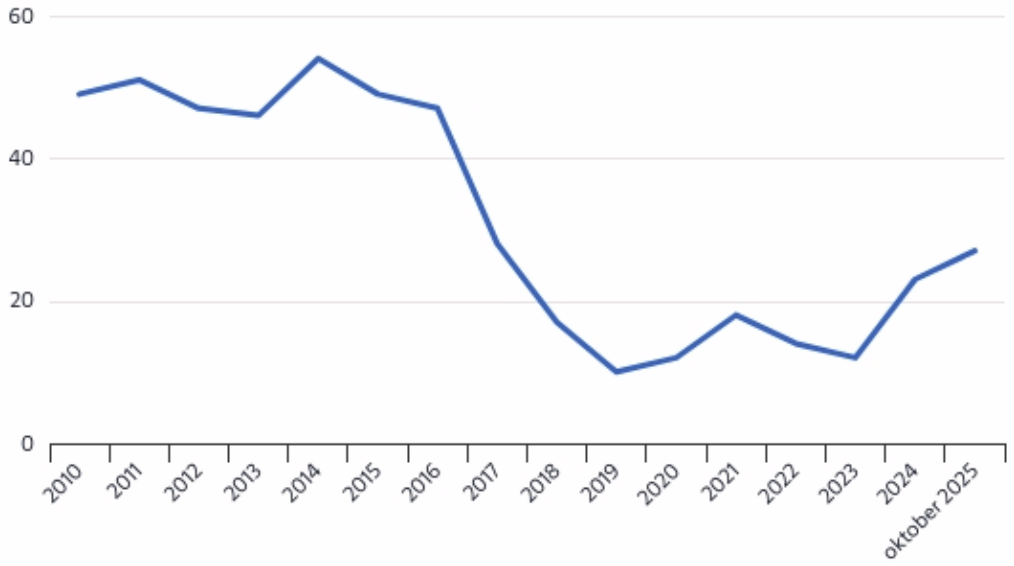

Figur 30. Antall kommuner på ROBEK-listen.

Vi ser at antall kommuner på ROBEK er på vei oppover, og flere frykter at antallet vil øke kraftig de neste årene. KLP frykter eksempelvis at over 100 kommuner vil havne på listen de neste par årene. Uansett viser grafen at den økonomiske situasjonen i kommunesektoren går i feil retning.

Hele 206 kommuner, eller 58 prosent av norske kommuner hadde negativt netto driftsresultat i 2024. Dette er en økning fra 157 kommuner i 2023, som igjen er en forverring fra 50 i 2022. I 2024 var det samlede underskuddet i kommune-Norge på 4 milliarder kroner, men dette har blitt kraftig bedret i 2025 viser de regnskapene som er kommet foreløpig. Bedringen skyldes i hovedsak økte overføringer fra Stortinget.

Krisen i kommunesektoren har gjort at kommuner må snu hver sten for å kutte i utgifter, og det går direkte ut over tilbud til barn og unge, eldre og omsorgstrengende – for å nevne noe. Som velferdsstatens viktigste tjenestetilbydere, fører dårlig økonomi i kommunene til at velferdsstaten blir svekket.

5.3 Importert inflasjon og økt rente – indirekte betydning

Den viktigste enkeltårsaken til krisen i kommunesektoren var den kraftige økningen i renteutgifter, som ble mer enn doblet fra 15 til 34 milliarder mellom 2022 og 2024. Dette harmonerer selvsagt med den generelle renteøkningen fra Norges Bank for å motvirke prisveksten som startet i september 2021 fra daværende nullrente, til dagens 4,0 prosent.

I tillegg til økte renter, har også gjeldsgraden i kommunene økt, og samlet gjeld nådde sommeren 2025 800 milliarder kroner.

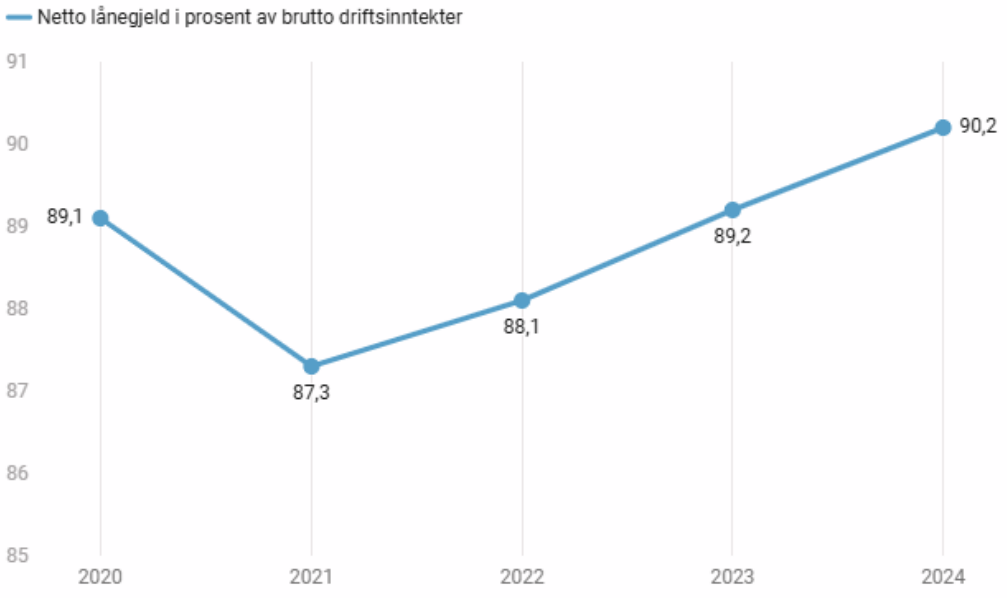

Figur 31. Gjeldsgrad i prosent av brutto driftsinntekter. Kilde: SSB.

Samlet sett gjør dette at en stadig økende del av kommunenes penger går til å betjene gjeld i stedet for å betjene innbyggerne.

Norges Bank begrunner den økte renten fra 2021 med at det skal motvirke inflasjonen – som i 2021 var på 3,5 prosent, i 2022 på 5,8 prosent, i 2023 på 5,5 prosent, i 2024 på 3,1 prosent og i 2025 på 3,1 prosent. Alt ligger det over inflasjonsmålet på 2,0 prosent som Stortinget har fastsatt, sånn sett er det forståelig at Norges Bank har forsøkt å øke renten gradvis for å holde inflasjonen i sjakk.

Dette ville gitt mening om prisstigningen hadde skyldtes innenlandske forhold. Men som en rekke økonomer har påpekt, så er prisstigningen først og fremst importert, ikke minst gjennom økende strømpriser. Norges Bank tar utgangspunkt i at inflasjon hovedsakelig kommer fra økte lønninger og dermed økt kjøpekraft innenlandsk. Å øke renten vil da sørge for at låntakerne må bruke en større del av lønnen til å dekke rentekostnader, og slik redusere kjøpekraften. Slik blir det mindre penger i omløp, en kan si at banken «konfiskerer» en viss pengemengde. Dermed motvirkes en mulig effekt av økt kjøpekraft – nemlig at priser på varer og tjenester også settes opp.

Når inflasjonen i stedet kommer utenifra som her, fungerer den i stedet i seg selv til å begrense kjøpekraften. Dette virker slik at økte strømpriser i seg selv fører til økte kostnader for både husholdninger og bedrifter. I neste omgang fører dette så til at bedrifter må øke prisene, for å kompensere for de økte strømprisene. Samlet sett fører dette til inflasjon, som så presser Norges Bank til å øke rentene – og sette kommunesektoren i krise, men **det er en inflasjon hvor privatkundene blir femdobbelt rammet – først ved økte strømpriser, så ved økte priser på varer og tjenester, så på lavere lønnsevne i bedrifter og kommuner, så på høyere rente på lånet, og sist på dårligere velferdstilbud i kommunen.**

Vel så viktig er imidlertid at renten uansett vil kunne ha en begrenset effekt på prisstigningen når denne er importert. Ingen, heller ikke Norges Bank, tror vel at den norske renten påvirker tyske energipriser, som jo virker direkte inn på de norske.

Som nevnt er det en rekke økonomer som deler denne virkelighetsforståelsen, og som derfor har vært kritisk til renteøkningene. Ikke minst har LO sitt eget samfunnsøkonomiske miljø med sjefsøkonom Roger Bjørnstad i spissen gjentatte ganger formulert denne kritikken i offentligheten. I en lengre artikkelen i tidsskriftet Samfunn & Økonomi utdyper han sin kritikk sammen med de to LO-økonomene Ebba Boye og Tiril Halvorsen. Mesteparten av artikkelen er en gjennomgang av hvordan frontfagsmodellen «bringer utenlandske prissjokk inn til Norge, men hindrer at pris- og lønnsspiraler fester seg». En del av kritikken er også at sentralbanksjefen baserer seg på internasjonal forskningslitteratur som i all hovedsak er utviklet i samfunn uten Frontfagsmodeller. Men hele premisset for argumentet i artikkelen er altså at inflasjonen er importert. Og forfatterne understreker også at dette *særlig skyldes energiprisene*, og skriver at «økte energipriser, og etter hvert andre priser, bidrar i seg selv til en innstramming av folks kjøpekraft og redusert etterspørsel.»[46]

Dette er imidlertid et mindretallsperspektiv, de fleste fremtredende samfunnsøkonomer støtter sentralbankens perspektiv, og er uenig med LO og Bjørnstad. Kan vi så avgjøre her hva som er riktig? I en forstand er det selvsagt et empirisk spørsmål hvordan renten virker på inflasjonen, men det er et empirisk spørsmål som det er umulig å undersøke ettersom vi ikke kan sette hverken rente eller inflasjon til eksperimenter. Det blir dermed hovedsakelig en uenighet knyttet til hvilke teorier og sammenhenger man *tror på*. Det forklarer også hvorfor det synes så vanskelig for LO og sentralbanksjefen å bli enige.

Imidlertid er det mulig å modellere hvor stor del av inflasjonen som er importert. Om vi avgjør dette kan vi ikke bestemme hva som vil være «riktig» rentenivå for å komme ut av dagens situasjon, men vi *kan* si noe om i hvilken grad strømpriskrisen er skyldig i at vi har havnet her.

[46] Se https://www.samfunnogokonomi.no/2025/05/pengepolitikk-i-den-norske-modellen/ for en helhetlig oversikt over LO sin utlegning av argumentet.

SSB som er ansvarlig for å beregne konsumprisindeksen, som er den sentrale måten å beregne inflasjon på i Norge, har over tid argumentert for at strømprisene er den viktigste årsaken til den økte inflasjonen. 23. februar 2023 skrev eksempelvis de tre SSB-forskerne Thomas von Brasch, Espen Kristiansen og Pål Sletten basert på den økonomiske modellen Kvarts om inflasjonen for 2022 at av inflasjonen på 5,8 prosent, bidro de uforutsette høye strømprisene og importerte industrivarer (indirekte påvirket av strømprisen) for 2,4 prosent. Dette betyr at inflasjonen i 2022 *uten* de importerte effektene ville ligget på 3,4 prosent eller altså betydelig nærmere Norges Bank mål for inflasjonen. Hvis vi tar for gitt at Norges Bank ville vært fornøyd med en inflasjon på 2,0 prosent, betyr dette altså at **strømprisene og importerte konsumprisvarer utgjør over 60 prosent av den uakseptable inflasjonen** – og altså utgjør en svært betydelig del av denne.

Vi ser at Bjørnstad og LO har rett i at en svært stor del av inflasjonen er importert, og dermed en direkte konsekvens av strømpriskrisen. De økte rentene som har fulgt har slik gjort at strømpriskrisen har rammet både privatkunder, næringslivet – og altså også norske kommuner enda en gang.

5.4 Noen gjeldstyngede kommuner

En konkret kommune som drukner i gjeldsutgifter, er Askøy kommune utenfor Bergen. Kommunen med om lag 30 000 innbyggere har en samlet gjeld på 4,7 milliarder og betaler over 150 millioner årlig i renteutgifter. Dette utgjør slik over 5 prosent av kommunens samlede utgifter på 2,7 milliarder kroner.

En rekke andre kommuner har lignende utfordringer som Berlevåg, hvor de 861 innbyggerne har en samlet kommunal gjeld på over 384 millioner, eller 431 000 per innbygger.

#	GJELD/INNB ▼	KOMMUNE ▲	FYLKE ▲	TOTAL GJELD ▼	INNBYGGERE ▼	INNTEKTER ▼
1	430 703 kr	Berlevåg	Finnmark	384 mill	892	220 mill
2	411 223 kr	Båtsfjord	Finnmark	862 mill	2 095	350 mill
3	379 676 kr	Dyrøy	Troms	406 mill	1 070	204 mill
4	327 197 kr	Hammerfest	Finnmark	3.7 mrd	11 338	1.9 mrd
5	319 960 kr	Åfjord	Trøndelag	1.3 mrd	4 100	781 mill
6	292 361 kr	Nissedal	Telemark	439 mill	1 500	354 mill
7	289 921 kr	Nesseby	Finnmark	251 mill	865	200 mill
8	285 607 kr	Frøya	Trøndelag	1.5 mrd	5 200	1.1 mrd
9	283 196 kr	Værøy	Nordland	198 mill	700	132 mill
10	282 521 kr	Lebesby	Finnmark	343 mill	1 215	281 mill

Figur 32. Topp 10 kommuner med gjeld, rangert etter gjeld/pr innbyggere. Kilde: Avdekk[47]

Alle disse – og mange, mange flere, bruker nå en svært betydelig del av inntektene til å betale på renter. Slik har strømpriskrisen fått en indirekte innflytelse på den norske velferdskrisen i kommunene.

[47] https://avdekk.no/kommunegjeld

6. Oppsummering og forslag til krav

Vi viste i kapittel 2 at strømpriskrisen lever i beste velgående av følgende fire grunner:

1. Mens produksjonskostnadene har ligget fast på under 15 øre/kWh, har strømprisene nå stabilisert seg på et varig høyere nivå.
2. Prisene er ekstremt ustabile med variasjoner mellom null og 14 kroner, og de er i tillegg ofte helt uforståelige – som når de går i taket til tross for fulle magasiner og milde temperaturer.
3. Det har utviklet seg store regionale forskjeller som fører til konkurransevridninger mellom næringsliv internt i Norge.
4. De politiske tiltakene for å avdempe konsekvensene av strømpriskrisen er gode for privatkunder (selv om også disse nå betaler mer for strøm enn tidligere), men tiltakene for næringsliv, industri, infrastruktur og kommune-Norge er, som vi skal vise i resten av rapporten, svært mangelfulle.

I tillegg kunne vi legge til en ekstra grunn basert på resonnementene i kapittel 5

5. De høye strømprisene er en hovedårsak til den stigende inflasjonen de siste årene, og dermed også for de økte rentene. Disse rammer bredt, men er hovedansvarlig for den pågående velferdskrisen i norske kommuner.

.

6.1 Hva står på spill?

Selv om Norgespris har fungert godt for privatkunder, som vi diskuterte i kapittel 2, så rammer de økte strømprisene privatkundene indirekte gjennom økte priser på varer og økt rente. En del steder fører det også til at bedrifter og kommuner får såpass mye dårligere økonomi at det vil kunne svekke lønnsevnen.

Strømpriskrisen rammer også næringslivet bredt, men kraftforedlende industri spesielt. Grønn industri blir det ikke noe av, godstrafikken på jernbanen får svekket sin konkurransekraft, og kommunesektoren har blitt kastet inn i

økonomisk krise. Samtidig er kraftforedlende industri avgjørende ikke bare for en rekke industristeder over hele landet, men utgjør også en betydelig del av fagbevegelsens kampkraft. Det som preget venstresiden historisk var nettopp å ta politisk kontroll over markeder for fellesskapets beste, når en nå etter fem år med rødgrønn regjering og strømpriskrise, ikke har klart å gjøre dette på kraftmarkedet, svekker det tilliten til hele det fundamentet venstresiden står på.

Så hvis vi skal oppsummere hva som står på spill hvis vi fortsetter uten å løse strømpriskrisen:

• Økonomien i en rekke husholdninger

• 40 000 arbeidsplasser i og rundt kraftforedlende industri

• Konkurransekraften til eksisterende industri, og mulige nyetableringer innen nye grønne næringer, med de indirekte arbeidsplassene disse gir.

• Selve eksistensen til et titalls industristeder spredt utover hele landet.

• Lønnsomheten i et ikke-tallfestet antall bedrifter i alle sektorer.

• En betydelig del av det økonomiske grunnlaget for velferdsstaten.

• Kommunale tjenester over hele landet

• En betydelig del av fagbevegelsens kampkraft.

• Og hele venstresidens troverdighet.

Det var konsesjonslovene tidlig på 1900-tallet som sikret offentlig kontroll med vannkraften, og som gjorde det mulig å etablere en nasjonal politikk for forvaltning av kraften slik at denne ble en innsatsfaktor i et nasjonalt industrieventyr. I dag står vi ovenfor lignende politiske veivalg som vil ha enorme betydninger også langt utover den kraftforedlende industrien.

6.2 En revitalisering av norsk kraftpolitikk

Selv om strømprisene har blitt lavere enn på toppen i 2022, vet vi lite eller ingenting om hvordan strømprisene vil være til vinteren og videre framover. En ting er sikkert. Strømprisene er helt uforutsigbare. Dersom olje og gassprisene øker, vil dette igjen smitte gjennom kabler og det børsbaserte systemet. **For norsk industri, vil det være fornuftig å vende tilbake til forutsigbare strømpriser i Norge.**

Et argument mot lave priser, er at det fører til sløsing. Tidligere hadde alle husstander strømmåler slik at en kunne følge med på strømforbruket, og en hadde toprissystem hvor vanlig forbruk var priset lavt, mens overforbruk kostet mye mer. Dette var sosialt bra, og det ga insentiver som hindret sløsing. **Vi bør gjeninnføre et slikt toprissystem som gir rimelig strøm til folk flest, samtidig som det belønner sparing.**

Regjeringen er godt i gang med å elektrifisere sokkelen med kraft fra land, som krever om lag 24 TWh, vil koste godt over 50 milliarder av skattebetalernes penger, og som i praksis ikke kutter ett gram CO2 – bare skyver utslippene fra Norge til andre land når gassen likevel selges og brennes der. Dette er sløsing av både kraft og penger, og grønnvasking av verste sort, som i tillegg vil føre til kraftunderskudd og enda høyere kraftpriser. **Derfor bør sokkelen i stedet elektrifiseres med havvind, som også vil ha en positiv effekt på kraftbalansen.**

Dette illustrerer at regjeringen ikke har en god plan for hvordan vi skal få mest ut av kraften vår, og det ser vi også av den planlagte utbyggingen av kryptovalutasentre. Industri og hensyn til forbrukere må gå foran bygging av for eksempel TikTok-senter ved Hamar. **Det er viktig at strømpolitikken styres etter samfunnets behov. Da må kraften prioriteres til der den gjør mest nytte.**

EUs strømbyrå Acer vedtok i 2022 at Sør-Norge gjennom Sone 2 skal ha det samme markedet som Nederland, Tyskland og Polen. Dette vil utvilsomt

innskrenke Norges muligheter til å føre en aktiv politikk for å ha lavere strømpriser enn i disse landene, noe som strider mot Hurdalsplattformen og Arbeiderpartiets 8 «ufravikelige krav» da de vedtok å ta Norge inn i Acer. Her ble det lovet at Norge skal ha en strømpolitikk med lavere strømpriser enn våre konkurrentland som speiler produksjonskostnaden på 12 øre.

Målet med EUs Energimarkedspakker er et indre marked på strøm med både harmonisering av strømpriser og fri konkurranse. Derfor har utenlandskablene gjort Norge avhengig av gasspriser i Tyskland og EU. Dette står i kontrast til situasjonen under oljekrisen i 1973/74 da OPEC-landene firedoblet olje- og gassprisene og vi fikk bilforbud i helgene, uten at dette påvirket norske strømpriser nevneverdig. Fordi prisene den gang var politisk bestemt enten på Stortinget eller i kommuner. Derfor bør vi **regulere krafteksporten for å holde prisene nede, reforhandle avtalene om drift av de to nyeste utenlandskabelen, unngå å erstatte de to kablene til Danmark som nærmer seg slutten av levetiden, unngå å implementere EUs fjerde energimarkedspakke, og si opp Acer.**

Da vil vi kunne **ta tilbake den politiske kontrollen over kraften.**

6.3 Politiske tiltak for revitalisering av norsk industri

Ettersom det overordnede målet må være å sikre og revitalisere norsk industri, trengs tiltak både for å reetablere konkurransefortrinnet med billig kraft, og sikre at det er nok kraft til norsk industri. Den følgende listen med tiltak er delt i tre grupper. Først tiltak for å redusere strømprisene som ikke utfordrer EØS-avtalen, så tiltak for å redusere strømprisene som muligens utfordrer EØS-avtalen, så tiltak for å sikre kraften til norsk industri.

Om vi ønsker å reetablere billig kraft som et konkurransefortrinn, er det nødvendig med en frikobling av den norske strømprisen fra strømprisene på kontinentet. Dette kan skje enten ved å 1) fysisk begrense forbindelseslinjer, eller

2) reforhandle/reformere lovverk og reguleringer. Det første er nok enklere innenfor EØS, men en del tiltak på lov og regulering bør også være mulig.

Viktige og realistiske tiltak på kort sikt som ikke utfordrer handlingsrommet i EØS:

- Makspris/Norgespris på strøm (30-50 øre per kWh) basert på produksjonskostnader og påslag for både privatkunder og næringsliv.
- Si nei til å erstatte Skagerak 1 og Skagerak 2 til Danmark, som når slutten av sin tekniske levetid i 2026. Disse har en samlet kapasitet på 500 MW.
- Starte reforhandling av strømkabelen North Sea Link til Storbritannia som ble åpnet i 2021. Storbritannia er som kjent ikke lengre med i EU. Denne har en kapasitet på 1400 MW.
- Endre mandat til og/eller styring av Statnett. Statnett er et norsk statsforetak med oppdrag å utvikle, eie og drive det sentrale elektrisitetsnettet, inkludert utenlandskablene. Statnett har imidlertid store inntekter fra disse kablene, og har i større og større grad opptrådd som lobbyist for kabler og høye strømpriser, noe som understrekes av at de har meldt seg inn i kraftbransjens interesseorganisasjon Fornybar Norge. Det betyr at det som burde vært et uavhengig forvaltningsorgan med nøytrale eksperter, har blitt en lobbyist for en utvikling som ikke tjener fellesskapet.

Tiltak som kanskje utfordrer handlingsrommet i EØS, men som også kan iverksettes umiddelbart for å prøve ut handlingsrommet:

- Si nei til resten av EUs fjerde energimarkedspakke, og si opp de delene som ble implementert i 2025.
- Melde oss ut av energibyrået Acer for å fritt bestemme kraftpolitikken av hensyn til industri, arbeidsplasser og forbrukere.
- Utrede toprissystem hvor en etablerer en pris for innenlandsk forbruk, og en pris for eksport. Dette kan for eksempel skje ved at man etablerer et eget prisområde rundt de viktigste eksportkablene. Det er uklart hvorvidt

dette vil være akseptabelt innenfor EØS, men det finner man bare ut ved å prøve.

- Undersøke muligheten for å reforhandle kabelen til Tyskland som åpnet i 2021. Denne har kapasitet på 1400 MW. Dette er mest sannsynlig ikke mulig innenfor EØS, men igjen, verdt å undersøke. Kabelavtalen har en oppsigelsesklausul «når betydelige ulemper kan påvises», så i prinsippet skal dette være mulig i direkte forhandling med den tyske motparten til Statnett.
- Utrede om en skal enten ta direkte kontroll over Statkraft og la dem selge all sin kraft til fastpris, eller etablere et eget Statstrøm som erstatter de over 100 strømsalgselskapene som ikke bidrar med noe fornuftig annet enn å selge strømmen og sende ut faktura.[48] La dette selskapet få monopol på å kjøpe mest mulig kraft slik at de i praksis kan diktere prisen, og så selge den videre til kundene for en politisk satt pris. Utfordringen med å gjøre dette innenfor dagens system, er at kraftprodusentene kan velge å bare selge all kraften direkte ut av kablene, i stedet til et slikt selskap for en lavere pris, så dette vil fungere best om vi også reduserer muligheten for eksport. Uansett bør det være et politisk mål å både ta kontroll over prisen, og å fjerne strømsalgselskapene.

Rapporten har ikke behandlet utfordringer knyttet til nok kraft og nett, men den har likevel vist at Norge i dag har store kraftoverskudd. Men hvis vi elektrifiserer sokkelen og Melkøya med kraft fra land, samt ellers har en politikk hvor alle som søker om kraft får tilgang, så vil vi trenge mer kraft. Derfor er våre tiltak for å sikre kraftbalansen i fremtiden som følger:

- Elektrifisering av petroleumssektoren må i størst mulig grad skje ved havvind.

[48] Se De Facto-rapport 1/2023: Hvordan fastsettes de norske strømprisene.

- Elektrifiseringen av Melkøya med strøm fra land må stanses og erstattes med karbonfangst og -lagring.
- En må etablere tydelige retningslinjer som sørger for at kraften blir prioritert der den gjør nytte, slik at en kan si nei til kryptovaluta, tiktoksentre, datasentre fra google med personverninfo og lignende. Kraft må behandles som et begrenset gode, og tildeles deretter – helst til de selskapene som gir ringvirkninger i form av industri, arbeidsplasser og verdiskapning.
- Storstilt satsing på energieffektivisering.
- Toprissystem som sikrer rimelig strøm til folk flest, men også skaper insentiver som hindrer sløsing.

Samlet sett tror vi disse tiltakene vil kunne bidra til at Norge reetablerer sitt komparative fortrinn med billige strømpriser og slik sikrer norsk industri, samtidig som vi styrker jernbanens konkurransekraft og bidrar til å svekke inflasjonspresset i norsk økonomi slik at Norges Bank kan redusere rentene – til glede for både privatkunder, bedrifter og kommuner over hele landet.

FLERE RAPPORTER OG NOTATER FRA DE FACTO

På www.de-facto.no kan du laste ned følgende publikasjoner:

RAPPORTER

2025
5/2025 Trangere tider: Hovedtrekk i universitets-, høgskole- og forskningsinstituttsektoren etter fire år med rødgrønt flertall.
4/2025: Hvem tar kraften? Hvordan dagens tildelingsregime styrer Norge mot kraftunderskudd.
3/2025: Seier i kampen mot innleie.
2/2025: Pris og prioritering: To kraftige utfordringer for norsk industri.
1/2025: Sykelønnsordningen og «utenforskapet». En analyse av fakta og statistikk i debatten om sykelønnsordningen.

2024:
3/2024: Strøm som fellesgode eller markedsvare? Statusoppdatering for strømpriskrisen og konsekvenser av EUs fjerde energimarkedspakke.
2/2024: Havvind og norsk industri. Muligheter, utfordringer og løsninger.
1/2024: Einar Thorsrud, demokrati og den norske modellen.

2023:
3/2024: Farvel til kraftbørsen. Hvordan sikre stabile kraftpriser og framtiden til norsk industri
2/2023: Ute på byggeplass, på vei inn i en ny tid.
1/2023: Hvordan fastsettes de norske strømprisene? Konsekvenser for næringsliv og industri

2022:
1/2022: Strømpriskrisen. Årsaker og effektive mottiltak.

2021:
8/2021 Framtidens industri. Ansvar og muligheter
7/2021 Kommunal innleie. Kartlegging av innleie fra bemanningsselskaper i kommunene i Vestland fylke.
6/2021: Tillit og medbestemmelse i Staten
5/2021: Hvem skal fikse toget? Om ansvar og organisering av togvedlikeholdet
4/2021: Eksport og eksportmuligheter utenfor EU
3/2021: Avsporing. Drift og vedlikehold på jernbanen skal privatiseres
2/2021: Tillitsreform – mer enn ord
1/2021: Mot ny ACER-strid? Konsekvenser av EUs 4. energipakke

2020:
3/2020: Utfasing av kommersielle fra barnevernet i Oslo
2/2020: Markedet overtar. Konsekvenser av jernbanereformen
1/2020: Finansiering av barnehager. Hvordan sikre at pengene kommer barna til gode?

2019:
1/2019: EUs energiunion, strømprisene og industrien

2018:
5/2018: Hvor ble det av arbeidervernet?
4/2018: Mer makt til Brussel? Forslaget om Den europeiske arbeidsmyndigheten ELA
3/2018: Om foretak i UH-sektoren
2/2018 Bemanningsselskaper i kommunesektoren. Erfaringer med Orange Helse
1/2018: Vi trenger en inkluderende boligpolitikk

NOTATER

2022:

2/2022: Om pensjonsreformen. Hvordan skape ulikhet
1/2022: Etter Brexit. Utvikling i økonomi, handel og arbeidsinnvandring etter Brexit.

DE FACTO
KUNNSKAPSSENTER FOR FAGORGANISERTE